

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÇEKİŞMELİ BOŞANMA SÜRECİNDEKİ BİREYLERİN EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYLERİ İLE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SedaORAL

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Haziran, 2019

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÇEKİŞMELİ BOŞANMA SÜRECİNDEKİ BİREYLERİN EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYLERİ İLE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SedaORAL

Y1612.272009

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Haziran, 2019

ONAY FORMU

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1612.272009 numaralı öğrencisi Seda ORAL'ın "Çekişmeli Boşanma Sürecindeki Bireylerin Empatik Eğilim Düzeyleri ve Bilişsel Esneklikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.07.2019 tarih ve 2019/16 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 23.07.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Elif Özge ERBAY	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet Zeki ILGAR	Biruni Üniversitesi
YEDEK ÜYELER			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Engin EKER	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Derya DENİZ	İstanbul Kültür Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Çekişmeli Boşanma Sürecindeki Bireylerin Empatik Eğilim Düzeyleri İle Bilişsel Esneklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim. (23/07/2019)

SedaORAL

ÖNSÖZ

Bu çalışma çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Öncelikle tez yazım sürecim boyunca her anımda yanımda olan ve yönlendirmeleriyle beni daha iyiye taşıyan ve her konuda bilgisini tecrübesini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN'a, eğitim hayatımın başından itibaren bana her zaman güvenen, bütün çalışmalarımın her anında sevgilerini ve desteklerini hissettiren babam Fazlı ORAL, annem Mine ORAL ve kardeşim Serhat ORAL' a, mesleki ve akademik anlamda ne zaman ihtiyaç duysam değerli fikirleriyle ve yönlendirmeleriyle yanımda olan Psikolojik Danışman Sibel ESLEK ve Psikolojik Danışman Erhan EKİZ' e, çalışmam süresince benimle birlikte heyecanlanan, meraklanan motivasyonumu yüksek tutmamı sağlayan Rıfat CİHAN' a sonsuz teşekkürler.

22.08.2019

Haziran, 2019 Seda ORAL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi	2
1.2 Amaç ve Alt Problemler.....	3
1.3 Araştırmanın Hipotezi	4
1.4 Sınırlılıklar	4
1.5 Sayıtlar	4
1.6 Tanımlar	5
2. İLGİLİ LİTERATÜR.....	6
2.1 Evlilik.....	6
2.1.1 Evlilik Öncesi Dönem.....	9
2.1.1.1 Eş Seçimi.....	9
2.1.1.2 Eş Seçimi Kuramları	10
2.1.1.3 Eş Seçimi Sürecinde Aile Faktörü	11
2.2 Aile Kavramı	12
2.2.1 Aile kavramı ve Unsurları.....	14
2.3 Boşanma Kavramı	15
2.3.1 Boşanma Çeşitlerinin Sınıflandırması	16
2.3.1.1 Boşanmanın Özel Nedenleri	16
2.3.1.2 Boşanmanın Genel Sebepleri	17
2.3.2 Türkiye' de Boşanma İstatistikler.....	19
2.3.3 Boşanmaya İlişkin Yaklaşımlar	21
2.3.3.1 Boşanma Kuramları	22
2.4 Empati Kavramı	25
2.4.1 Empatinin Basamakları	26
2.4.2 Empati Becerisinin Geliştirilebilirliği	29
2.4.3 Empati Becerisinin Gelişme Aşaması.....	30
2.4.4 Empatik Eğilim	30
2.4.5 Empati ile İlgili Kuramlar	31
2.4.5.1 Çıcarsama (Inference) Kuramı.....	31
2.4.5.2 Rol Oynama Kuramı	31
2.5 Bilişsel Esneklik Kavramı	31
2.5.1 Bilişsel Davranışçı Terapilere Göre Bilişsel Esneklik.....	33
2.6 Bilişsel Esneklik-Empatik Eğilimin İlişkilendirilmesi.....	36
3. YÖNTEM.....	37

3.1 Araştırmanın Modeli	37
3.2 Evren ve Örneklem.....	37
3.3 Verilerin Toplanması.....	37
3.4 Veri Toplama Araçları	38
3.4.1 Kişisel Bilgi Formu (KBF)	38
3.4.2 Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)	38
3.4.3 Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ)	38
3.5 Verilerin İstatistiksel Analizi	39
4. BULGULAR	40
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	52
5.1 Sonuç ve Tartışma	52
5.2 Öneriler.....	55
KAYNAKLAR	57
ÖZGEÇMİŞ.....	80

KISALTMALAR

- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
KBF : Kişisel Bilgi Formu
EEÖ : Empatik Eğilim Ölçeği
BEÖ : Bilişsel Esneklik Ölçeği
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
SPSS :Statistical Package Social Sciences
TMK : Türk Medeni Kanunu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 : Bireylerin Demografik Özellikleri	40
Çizelge 4.2 :Bireylerin Boşanma Davasının Açılmasının Öncelikli Nedenine İlişkin Bulgular	42
Çizelge 4.3 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Betimsel İstatistikleri	42
Çizelge 4.4 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Cinsiyete göre Karşılaştırılması.....	43
Çizelge 4.5 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Yaşa göre Karşılaştırılması.....	43
Çizelge 4.6 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılması	44
Çizelge 4.7 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Eğitim Durumuna göre Karşılaştırılması	44
Çizelge 4.8 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Eş Eğitim Durumuna göre Karşılaştırılması	45
Çizelge 4.9 : Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Şu anki Eş İle Evlenme Durumuna göre Karşılaştırılması	46
Çizelge 4.10: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Evli Olma Süresine göre Karşılaştırılması	46
Çizelge 4.11: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Evlenme Yaşına göre Karşılaştırılması.....	47
Çizelge 4.12: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Çocuk Sayısına göre Karşılaştırılması.....	48
Çizelge 4.13: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Profesyonel Yardım Alıp Almama Durumuna göre Karşılaştırılması	49
Çizelge 4.14: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Boşanma Kararını Veren Bireye göre Karşılaştırılması	49
Çizelge 4.15: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Eşin Boşanma Aşamasında Talep ve Beklentilerini Anlama Durumuna göre Karşılaştırılması.....	50
Çizelge 4.16: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının İlişkisi	51

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo2.1: Evlenme ve Boşanma İstatistikleri	19
Tablo 2.2 Evlenme ve Boşanma İstatistikleri.....	21
Tablo 2.3: Empatinin Basamakları.....	28

ÇEKİŞMELİ BOŞANMA SÜRECİNDEKİ BİREYLERİN BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYLERİ İLE EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırma İstanbul İli Anadolu Adalet Sarayı'nda çekişmeli boşanma davası devam etmekte olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile gerçekleştirilmiş nicel bir araştırmadır.

Araştırmanın örneklemini 2018-2019 yıllarında İstanbul Anadolu Adalet Sarayı 1,2,3,...23. Aile Mahkemeleri'nde çekişmeli boşanma sürecinde olan 98 (%59,4) kadın 67 erkek (%40,6) toplamda 165 kişi oluşturmuş olup katılımcılara 'Kişisel Bilgi Formu' aracılığı ile sorular sorulmuş ardından 'Empatik Eğilim Ölçeği' ve 'Bilişsel Esneklik Ölçeği' uygulanmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda 15 soru cümlesi bulunmaktadır. Empatik Eğilim Ölçeği'nde 20, Bilişsel Esneklik Ölçeği'nde de 12 yargı cümlesi bulunmaktadır.

Araştırmada yalnızca çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilimleri ile bilişsel esneklikleri arasındaki ilişkiye bakılmamış bunun yanı sıra bazı demografik değişkenlerle ilişkileri açısından da sonuç incelenmiştir. Araştırmada çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylere hazırlanan kişisel bilgi formu ile bireylerin demografik özellikleri de tespit edilmiş ardından empatik eğilim ölçeği ve bilişsel esneklik ölçeği uygulanarak ölçek içerisinde seçmiş oldukları cümlelerle görüş ve duyguları anlaşılmaya çalışılmıştır. Verilerin analizi için SPSS 24.0 kullanılmış olup analizlerde puanların normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Basıklık ve çarpıklık puanının normal olduğu görülmüş olup ölçek puanlarının normal dağıldığı belirlenmiştir. Bu kapsamda hipotez testlerinde parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Puanların sosyodemografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için t testi ve ANOVA testi k ($k > 2$) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır. Aynı zamanda puanlar arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

Yapılan analizler doğrultusunda elde edilen bulgular, empatik eğilim düzeyi ile bilişsel esneklik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, diğer eşin eğitim düzeyi, evlenme şekli, çocuk sayısı, boşanmaya karar veren tarafın kim olduğu, boşanma sürecinde diğer eşin talep ve beklentileri anlama durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Empatik eğilim düzeyi ile ise cinsiyet, herhangi bir işte çalışma

durumu ve boşanma kararı veren tarafın kim olduğu konularında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:*Boşanma, Empatik Eğilim, Bilişsel Esneklik, Aile*

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN COGNITIVE FLEXIBILITY LEVEL AND EMPATHETIC TENDENCY LEVEL AMONG INDIVIDUALS HAVING ONGOING PROCESS OF CONTESTED DIVORCE

ABSTRACT

This is a quantitative research aimed to analyze the relationship between cognitive flexibility levels and empathetic tendency levels of the individuals having an ongoing process of contested divorce at Anadolu Justice Palace, in the city of Istanbul.

The population of the research is composed by 165 individuals 98 female (% 59,4) and 67 male (% 40,6) having ongoing process of contested divorce in family courts number 1, 2, 3, ..., 23 of Istanbul Anadolu Justice Palace in the years 2018-2019. Several questions were asked to the participants via 'Personal Information Form' , and then 'Empathetic Tendency Scale' and 'Cognitive Flexibility Scale' were given. There are 15 question sentences in 'Personal Information Form'. In 'Empathetic Tendency Scale' there are 20, in 'Cognitive Flexibility Scale' there are 12 judgment sentences.

In research, not only the relationship between empathetic tendency and cognitive flexibility of the individuals having ongoing process of contested divorce but also the result were analyzed in terms of relationships of it with some demographic variables. In addition to this, by the way of designed personal information form demographic characteristics of the individuals having ongoing process of contested divorce were identified, then, their opinions and feelings were tried to be understood regarding chosen sentences of them in empathetic tendency scale and cognitive flexibility scale. In data analysis SPSS 24.0 was used, in order to identify suitability of the scores to normal distribution kurtosis and skewness were analyzed. It was seen that kurtosis and skewness were normal, and it was also found that scores of the scales were normally distributed. In this context, parametric test methods were used for the hypothesis testings. T-test was used for analyzing whether the scores would show significant difference according to sociodemographic characteristics, and ANOVA was used for the analysis of k-grouped ($k > 2$) variables. Pearson correlation test was used in the analysis of relationship between scores.

Findings having through these analysis show that there is a significant relationship between empathetic tendency and cognitive flexibility level. It was found that there is a significant relationship between individuals' cognitive flexibility level and gender, age, educational level, his/her spouse's educational level, type of the marriage, number of children, party deciding to divorce, the level of understanding other party's expectations through divorce process. It was found out that there is a

significant relationship between empathetic tendency and the issues of gender, having a job, party deciding to divorce.

Key Words: *Divorce, Empathic Tendency, Cognitive Flexibility, Family*

1. GİRİŞ

İnsanın en önemli gereksinimlerinden biri olan toplumda var olabilmek beraberinde sosyal hayatta çeşitli ilişkiler kurmayı getirir. Bunlardan bir tanesi de evliliktir. Ulaşılabilen en eski evlilik kağıdı, İ.Ö 5. yüzyıldan kalma bir belgedir (Emiroğlu, 2002). Toplumsal tarih araştırmaları günümüzdekine benzer evliliklerin Amerikan Devrimi ile 1820-1840' lı yıllarda baş göstermeye başladığını belirtirler. Ülkemizde ise modern evlilik Medeni Kanun ile başlar. 1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun evlilik için yaş düzenlemesi, çoklu evliliklerin ortadan kaldırılması gibi çeşitli değişimler ortaya koymuştur (Akdemir, Karaoğlu ve Karakaş, 2006). Bu konudaki alan yazına bakıldığında çeşitli tanımlamalar görülür. Rauch (2004) evliliği bireylerin oluşturulduğu kuralların içerisinde duygusal bağ ile kurulan birliktelikleri olarak tanımlar. Ateş (2014) ise evlilik kavramını birbirinden farklı iki yaşamdan gelen bireylerin birlikte oluşturdukları, yeni kimlikler ve yeni görevlerle yeni bir hayat kurmaları olarak açıklar.

Türk Medeni Kanunu' na baktığımızda evlilik konusunun 185. maddede ele alındığı görülür. "Evlenmeyle eşler arasındaki evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliği ile sağlamak, çocukların eğitime, gözetimine, bakımına beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar." biçiminde açıklanmaktadır (TMK, 2001: madde 185). Türkiye' de de yasal yollar ile koruma altına alınmış olan evlilik kavramı toplumun önemli bir parçasıdır.

Boşanma olgusu ise; evliliği gerçekleştirmiş her iki birey de yaşamına devam ediyor iken evlilik birliğinin yasal yollarla bitirilmesidir (Akıntürk, 1996, 252). Türkaslan (2007)' nin belirttiği gibi bağımsız olan iki kişinin gerçekleştirdiği ve ortak bir hayat oluşturmayı hedefledikleri bu durum beraberinde anlaşmazlık, gerilim gibi sorunları getirebilmektedir. Bu da boşanmalara sebebiyet verebilir. Evliliğin gerçekleştirilmesi gibi boşanmanın gerçekleştirilmesi de yasal yollar ile yapılır. Boşanma ile birlikte bireylerin yaşam alanları, sosyal çevreleri hatta iş yaşamları değişebilmektedir. Boşanma aşaması beraberinde sosyoekonomik problemler, yalnız anne-baba olmak gibi sorunlara yol açabilmektedir. Fakat boşanmanın etkisi kişinin sosyal çevresi, ekonomik gücü gibi değişkenlere göre farklılaşabilir. Boşanma sürecinin yıpratıcı özelliğinden bireyler etkilenebilir Aksoy (2017).

İnsan hayatındaki en zorlu süreçlerden olan boşanma süreci Mert (2017)' in de belirttiği gibi bireylerin yıpranma payının yüksek ve yaşam motivasyonunun düşük olabildiği bir dönemdir. Özellikle tarafların müşterek çocuğun velayeti, mal paylaşımı vb. gibi konular anlaşmazlık yaşamaları sebebi ile çekişmeli olarak devam eden boşanma davası sürecinde olmaları ve sürecin ortalama iki yıl sürüyor olması

bireylerin psikososyal hayatını olumsuz etkileyebilmektedir Mert (2017). Burada karşımıza empati ve bilişsel esneklik kavramları çıkmaktadır. Harry ve Batell (1981)' e göre karşılıklı olan iletişimde meydana gelen aksamalar eşlerin birbirlerini anlamalarını zorlaştırabilmektedir (Dökmen, 1994: 22). Eşler arasında meydana gelen iletişimsel aksamalar boşanma nedenlerinin zeminin oluşturabilmektedir. İletişim esnasında empati gösterebilme; evlilik hayatındaki problemlerin çözülmesine fayda sağlayabileceği gibi boşanma sürecinde de aynı etkiye sahiptir (Dökmen, 2014).

İnsan ırkı geçmişten bugüne sık sık değişimlerle karşı karşıya kalmıştır. Ve hayatta kalabilmesi için bu değişimlerle baş etmek durumunda kalmıştır. Süreç içerisinde karşılaşılan zorluklar farklılaşmış olsa da insan ırkının başa çıkma zorunluluğu devam etmektedir. Bu zorunluluk karşısında gösterebileceği en etkili davranışlardan biri de esneklik olmuştur (Thurston ve Runco, 1999). Bilişsel esneklik kavramına baktığımızda Erdener (2003) ün da vurguladığı gibi en basit tanımı ile alternatif üretebilmektir. Bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan kişiler olaylar karşısında konsantrasyon sağlar ve problem çözücü rol üstlenirler. Çevredeki beklenmedik değişimlere açıktırlar. Grattan, L. M., Bloomer, R. H., Archambault, F. X., & Eslinger, P. J. (1994)' ün yaptığı çalışmaya göre beyinde meydana gelen zedelenme ardından bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empati düzeylerinin düştüğü saptanmış olup bilişsel esneklik düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasında doğru orantı olduğu görülmüştür.

Yapılan çalışmalara bakıldığında empatik eğilim ve bilişsel esneklik konusunun çeşitli değişkenlerle ilişkisinin birçok kez incelendiği ancak birbirleri ile olan ilişkisi üzerine yukarıda bahsedilen Grattan, L. M., Bloomer, R. H., Archambault, F. X., & Eslinger, P. J. (1994) dışında herhangi bir çalışma mevcut olmadığı görülmüş olup çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

1.1 Problem Cümlesi

Ortak hedefler ve süreklilik amacı ile gerçekleştirilen evlilik birliğinin bitiş aşaması olan boşanma sürecinde eşlerin karşılıklı olarak birbirlerine gösterecekleri empati ve eşlerin bu süreçteki bilişsel esneklik düzeyleri boşanma sürecinin özellikle çiftlerin mal paylaşımı, müşterek çocukların velayeti vb. konularda anlaşmazlık yaşayarak çekişmeli olarak devam eden boşanma davası sürecinin olumsuz etkisini en aza indirmek, kazanılabilen nitelikte olan empati ve bilişsel esneklik becerilerinin bu sürece etkisinin incelenmesi ve bu becerilerin geliştirilmesi hem eşlerin hem de müşterek çocukların yıpranma payı göz önünde bulundurulduğunda önem teşkil etmektedir.

Bu gerekçelerden yola çıkarak yapılan bu çalışmanın problem cümlesi 'Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?'

1.2 Amaç ve Alt Problemler

Bu araştırmada bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki incelenirken bu ilişkinin boşanma sürecine etkisi, çekişmeli boşanma davasının devam ettiği süre içerisinde bireylerin içinde bulundukları duygudurum dahilinde empatik düşünebilme ve bilişsel anlamda esneklik gösterebilme becerileri mercek altına alınarak aralarındaki ilişkiyi anlamlandırmak amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda araştırma süresince aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri yaşlarına göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri evlenme şekillerine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri boşanma sürecinde profesyonel yardım alıp almama durumlarına göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri evlilik süresine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri evliliğin gerçekleştirildiği yaşa göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri çocuk sahibi olup olmama durumuna göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri çocuk sayısına göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri boşanma davasının açılmasının öncelikli nedenine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilimleri düzeyleri yaşlarına göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri evlenme şekillerine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri boşanma sürecinde profesyonel yardım alıp almama durumlarına göre farklılık gösterir mi?

- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri evlilik süresine göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri evliliğin gerçekleştirildiği yaşa göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri çocuk sahibi olup olmama durumuna göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri çocuk sayısına göre farklılık gösterir mi?
- Çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri boşanma davasının açılmasının öncelikli nedenine göre farklılık gösterir mi?

1.3 Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, çekişmeli boşanma davası devam eden kadın ve erkeklerin yaşadıkları süreç içerisindeki bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin sayısal verilerini göstermesi açısından cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlenme şekli, evlilik süresi, evliliğin gerçekleştirildiği yaş, çocuk sahibi olup olmama durumu, çocuk sayısı, boşanma davası açılmasının öncelikli nedeni, evlilik süresince aile danışmanlığı hizmeti alıp almamış olma durumlarının, bilişsel esneklik ve empatik eğilim ile ilişkisini ortaya koyması açısından çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeylerini ve bilişsel esneklik düzeylerinin artırma yöntemlerinin belirlenip uygulanabilmesi açısından önemlidir.

1.3 Araştırmanın Hipotezi

Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırma, İstanbul Anadolu Adliyesi'nde çekişmeli boşanma davaları süren kadın ve erkeklerin oluşturduğu örneklem grubunu temsil etmektedir. Araştırma sonuçları İstanbul Anadolu Adliyesi ile sınırlanmaktadır.

Bu araştırma Bilişsel Esneklik Ölçeği (The Cognitive Flexibility Scale), Empatik Eğilim Ölçeği ile sınırlıdır. Boşanma sürecindeki bireylerden elde edilen veriler yalnızca çekişmeli boşanma türünü kapsamaktadır. Anlaşmalı boşanma ile ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. Elde edilen sonuçlar, veri toplama araçlarının ölçtüğü maddeler ve katılanların bu maddelere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

1.5 Sayıtlar

Araştırmada; örneklemde yer alan 98 kadın ve 67 erkeğin evreni temsil ettiği, örneklemdeki çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin sorulan soruları objektif bir

şekilde yanıtladıkları, ölçekleri yanıtlayan bireylerin isteyerek ve gerçeği yansıtan nitelikte cevaplar verdiği varsayılmıştır.

1.6 Tanımlar

Evlilik: İki bireyin birlikte yaşaması, müşterek yaşam sürmeleri, cinsel ilişki kurmak, ebeveyn olmak gibi müşterek amaçlarla gerçekleştirilmiş yasal ilişki şeklidir (Özgüven, 2000)

Aile: Farklı bireyler arası üremenin yasalara bağlanmış bir biçimde süreklilik kazandırılmış biçimidir (Tezcan, 2000)

Empatik Eğilim: Kişinin bir diğer kişinin duygularını, baktığı pencereyi algılayabilme ve değerlendirebilme ve bunu karşısındaki kişiye aktarabilme durumudur (Evliçoğlu, 2006)

Bilişsel Esneklik: Kişinin alternatif seçenekleri görebilmesi, beklenmedik olaylara uyum sağlayabilmesidir (Martin ve Anderson 1998; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998; Martin ve Rubin, 1995).

2. İLGİLİ LİTERATÜR

Evlilik, Aile, Boşanma Kavramları

2.1 Evlilik

İnsan ırkını algılama üzerine yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlara göre insan ırkının bireysel ve toplumsal gereksinimleri olduğu bilinmektedir. Bireylerin hayatta kalabilme ve yaşam serüveninde ilerleme gösterebilmeleri için bunlar gereklidir. Bahsedilenlerden bir tanesi de birey olabilmek, toplum içerisinde yer edinebilmek. Kendine toplum içerisinde bir yer bulan kişi bireysel özelliklerini toplumda edindiği yer paralelinde geliştirir. Bireylerin toplumda yalnız bir kişi olarak edindikleri bu yer Bıyıkoglu (2012)' nun vurguladığı gibi bekarlıktan çeşitli farklılıkları olan evlilik kavramının gerçekleşmesi ile kişilerin bireysellikten çıkarak yaşamını sürdürdüğü aile kavramına evrilir. Bu kavram insan ırkının en eski ikili ilişkisi olarak bilinmektedir.

İnsan ırkının geçmişine baktığımızda uygarlıktan bu yana günümüzdeki evliliklerle benzer ve farklı yanları bulunsa 'eş' algısına sahip olunduğu görülür. Günümüzde yapılan çalışmalarda evlilik kavramı sıklıkla ele alınmış ve çeşitli şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır.

Tutarel ve Kışlak (1999) evlilik kavramını bireylerin kendilerine uyumlu gördükleri ve istedikleri kişiyi eş olarak belirlemeleri ile başlayan kişisel bağımsızlık, cinsel ilişki yönlerinden uyumlu olma ve sürekli iletişim halinde bulunma gibi özellikleri mevcut olan ilişki türü olarak açıklanmaktadır. Erişti (2010)' un tanımına göre ise evlilik, kişiler arası akrabalık bağı meydana getiren, insanlık tarihi ile eş zamanlı ivme kazanan ve süreç içinde çeşitli biçimler alan, bugün de mevcut olan bir kavramdır. Giddens (2000)' e göre evlilik kavramını oluşturan önemli unsurlardan biri olan cinsellik kavramıdır. Bu ilişki çevrenin kabul ettiği bir bağı temsil eder. Ateş (2009)' in tanımına göre ise evlilik kavramı iki bireyin beraberinde getirdikleri kişilik ve kültürel özellikleri sentezleyerek yeni bir yaşam oluşturmaları olarak açıklanabilir. Özgüven (2000)' e göre evlilik olgusu, bireylerin aynı ev içerisinde yaşamlarını sürdürmesi, ortak bir yaşamı benimsemeleri, çocuk dünyaya getirmek gibi çeşitli amaçlarla gerçekleştirilmiş yasal bir ilişki çeşitidir.

Özetle evlilik kavramının biyolojik ve sosyal nitelikleri mevcuttur. Öztan (2000) evlilik kavramını; “Tam ve devamlı bir yaşam ortaklığı oluşturmak üzere farklı cinsiyete sahip iki bireyin hukuki açıdan makbul ve geçerli birleşmesi olup sosyal, ahlaki ve hukuksal bir kurum” olarak tanımlamıştır. Geçtan (2000)'

a göre evlilik kavramı; zihnen ve bedenen iyi olan ya da herhangi sorunları bulunmayan bireylerin çoğunlukla erişmek istedikleri bir hedeftir. Özüğürlü (1990)' ya göre evlilik kavramı bireysel bir paylaşım sahasıdır.

Bahsedildiğı gibi evlilik konusunda çeşitli tanımlamalar karşımıza çıkmaktadır. Bunlar etraflıca incelendiğinde hepsinde mevcut olan ortak özelliğın evliliğın bireyler arasında kültürel sentez, cinsel paylaşım ve süreklilik arz eden bir kurum olduğudur.

Ülkemizde ve dünyada bu konudaki tanımlamaların ardından Türkiye Cumhuriyeti Anayasası incelendiğinde; Türk Medeni Kanunu'nun 185. Maddesi' nce evlilik kavramı “Evlenme ile çiftler arasında evlilik birliğinin kurulmasıdır. Eşler, evlilik birliğine ait mutluluğı birlikte gerçekleştirir ve çocuk bakımı, eğitim ve gözetimi gibi konularda birlikte sorumluluk sahibidirler. Eşler beraber yaşam sürdürme, birbirlerine sadık olmak ve yardımda bulunmak durumundadırlar.” şeklinde açıklanmaktadır. Medeni kanunumuz evlilik kavramını açıklarken müşterek çocuğın sorumluluklarını alma, hayatı paylaşma ve sadakat hususundan bahsetmektedir.

Evlilik kavramı toplumda bulunan vazife ve toplumsal yerin kabul edilmesi, cinsel anlamda bilinçlenmeye yol açacak iletişimde bulunmayı, yaşamı, bireysel gereksinimlerin erkek ve dişi tarafından beraber giderildiğı, bireylerin kendi aralarındaki olumlu iletişimden kazanç elde edilmesini, bireysel girişimcilik ve ilerleme hususunda pozitif yönde etkileşimi içermektedir. Bahsedilen bu hallerde karşılıklı olarak gereksinimlerini karşılayan, bir bütün olmayı sağlayabilmiş bireylerin evlilikleri, yaşadıkları toplumun ilerlemesine ve pozitif açıdan şekillenmesine ortam oluşturur (Gülsün vd., 2009). Yani evlilik olgusunun bireysel ve çevresel yaşamı biçimlendiren, kişilerin kendi kişisel gelişimlerini sağlayıp, bireysel doyumuna faydalı olan bir ilişki türü olduğundan bahsedebiliriz. Evlilik kavramı ile eş zamanlı toplumsal yaşamdaki konumu değışen kişi artık ben duygusu yerine biz duygusunu taşımaya başlar. Toplumun en küçük yapı taşı olan aileyi tarafların evlilik ilişkisinin gerektirdiğı şekilde beraber yaşaması oluşturmaktadır. Yılmaz (2001)' e göre evliliğın gayesi çekirdek aile birliğı kurmak, tarafların ve çocukların hukuki açıdan korunmasını, eşler arası duygusal bağın toplum tarafından kabul görmesini sağlamaktır. Medeni kanunumuzun ve araştırmacıların yaptıkları 'cinsellik, sadakat ve sorumluluk' temelli tanımların yanı sıra evlilik kavramının evlilik içerisindeki bireylerin birbirlerinin gelişimlerine, ilerlemelerine destek oldukları dolayısıyla toplumun gelişmesine ön ayak oldukları da ifade edilmiştir. Bunun paralelinde Arıkan (1996) evlilik kavramını bireylerinbedenselleduygudurum açılarından iyilik hallerinin devamlılığının sağlanması için ihtiyaç duyulan bakım ve ilginin karşılandığı naturel bir kanal olarak tanımlamaktadır. Bireyin pozitif duygudurum içerisinde bulunmasında aile kavramı ciddiyet teşkil etmektedir. Bu yönden bakıldığında ailenin mutluluğının toplumun mutluluğuna yol açtığı söylenebilir. Ailenin topluma olan etkisi göz önünde bulundurulduğunda mutlu evliliklerin mutlu toplumu oluşturduğundan söz edilebilir.

Psikososyal açıdan evlilik birliği mercek altına alındığında; kişilerin cinsel ihtiyaçlarının ya da taleplerinin sağlanması, soyun devamlılığını sağlama, üreme gibi fonksiyonları mevcutken; psikolojik fonksiyonuna bakıldığında sevmeye, sevilme, değer görme, beğenilme gibi ihtiyaçları içermektedir. Sosyal açıdan ise bireylerin; birlik, beraberlik, güven içerisinde olmaları toplumsal statüde bir yer edinme gereksinimlerini giderme çerçevesinde bir yaşamı kapsayabilir (Özgüven, 2009). Fitzpatrick ve Ritchie (1994)'e evlilik gerçekleştirmiş çift şekillerini üç ana kategoride incelemişlerdir. Bunlar:

- Bağımsız Çiftler
- Ayrı Çiftler
- Geleneksel Çiftler Olarak Adlandırmışlardır.

İlk kategori olan bağımsız çiftlerde bireylerin savundukları fikirler önem arz etmektedir. İletişim son derece nettir. Bağımsız çiftler muhtemel tartışma hallerinde hızlı bir şekilde sorunu ortadan kaldırırlar. Bunun yanı sıra her iki cinsin de eşit olduğu düşüncesini savunurlar (Ar, 2014).

Ayrı çiftlerde aile fertleri birlikte koyulmuş olan kurallara uyum sağlarlar. Ancak samimi değildirler. Bireylerin görev ve sorumlulukları açık ve nettir. Bireyler evliliği devamlılık gerektiren bir ilişki olarak görüp çizilen sınırlara saygı duyarlar. Bahsedilen bireyler, içerisinde oldukları evlilik hakkında çevreye bilgi vermekten, evlilikleri ile ilgili konularda paylaşımda bulunmaktan haz etmezler (Ar, 2014).

Geleneksel çiftlerde ise bireylerin hayatı algılayışları benzerlik göstermektedir. Evlilik birliğinde önem arz ettiğini düşündükleri hususlarda düşünce paylaşımında bulunabilir ve evlilikteki bir takım özgürlüklerden kaçınırlar. Biz algısını benimsemiş olup ben algısına yaklaşmamak gerektiği inancını savunmaktadırlar. (Velidedeoğlu, 2006). Fitzpatrick ve Ritchie' nin bağımsız çiftler, ayrı çiftler ve geleneksel çiftler sınıflandırmasına benzer nitelik taşıyan Geçtan (2000) evlilik konusundaki araştırmasında evlilik kavramını tanımlarken evlilik kavramını çağdaş ve geleneksel olmak üzere iki başlıkta incelemiştir. Geleneksel evliliklerde kişiler karşılıklı olarak birbirlerinde mevcut olan eksik yönlerin ortadan kaldırılmasını sağlamayı hedeflemektedir. Eşlerin görev dağılımları son derece açık bir biçimdedir. Geleneksel evliliklerde her iki taraf da kendi cinsiyetlerinden olan bireylerle ilişki içerisinde. Müşterek çocukların gereksinimlerini kadın gidermektedir. Ev içerisinde anne statüsü ile bulunan kadın, temizlik, yemek gibi müşterek evin günlük ihtiyaçları ile ilgilenirken, erkek ise dışarıdaki işlerden sorumludur. Bu evlilik çeşitinde aileyi ilgilendiren hükümlerin baba tarafından konulduğu algısı benimsenmiş olmasına karşın ana karar mercii anne olduğu gözlemlenmektedir. Bir diğer evlilik türü olan çağdaş evliliklerde ise dostluk kavramı ile birlikte ortak benimsenen düşüncelerin mevcut olduğu görülür. Çağdaş evliliklerde çiftlerin yaşantıları birbirine benzer niteliktedir. Eşlerin ahenginin geleneksel evliliklere göre

yüksek olmasının yanı sıra, çatışma ihtimali ilk evlilik tipine göre yüksektir. Çünkü her iki tarafın da kendini birey olarak ortaya koyma ve düşüncelerini dile getirmeleri hemfikir olmayı zorlaştırabilmekte ve eyleme geçme sürecini uzatabilmektedir. Günümüz toplumu çağdaş evliliklere doğru evrilmekte kadının çalışma hayatında aktif hale gelmesi bu durumu desteklemektedir. Bu durumun bireysel anlamda olumlu sonuçları mevcut olmasının yanı sıra çağdaş evliliklerle boşanma oranları da paralel olarak artmaktadır.

2.1.1 Evlilik Öncesi Dönem

Beşpınar (2014)' a göre kişilerin içindeki oldukları ilişkinin toplumca kabullenilmesi ve bu ilişkinin her iki cinsiyetin de birtakım hakları kazanmasına ön ayak olması, evlilik kavramının sosyolojik bakışının önemli diğer özelliklerindendir. Türk toplumunda kronolojik sıra ile gerçekleşen evlilik öncesi etkinlikleri (isteme, söz, nişan) evliliğin gerçekleşmesi ile kurulan akrabalık kavramları gibi, evliliğin bütün aşamalarında toplum kurallarının etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle evlilik kavramı yalnızca bedensel ve duygusal tatmin değil toplumun belirlediği ve biçimlendirdiği bir kavramdır. Beşpınar' ın belirttiği üzere evlilik aşaması çeşitli ritüelleri beraberinde getirmektedir. Bu ritüeller içinde yaşanan topluma ve evliliği gerçekleştirecek bireylerin bu ritüellere bağlılığına göre şekil değiştirebilmektedir.

2.1.1.1 Eş Seçimi

Evlilik kavramı kronolojik bir şekilde gerçekleşir. Bunlardan ilki bireyin evlilik kararı almasıdır. Bir sonraki aşama ise eş seçimidir.

Şenel (2004)' e göre eş seçiminin bireyin hayatında verilen önemli kararlardan olduğunu ve bireyin hayatının gelecek dönemlerinde bu tercihten pozitif veya negatif etkilenebileceğini belirtmektedir. Evlilik kavramı, bireyin hayatının önemli bir kısmını oluşturuyor olduğundan, bu hususta yapılacak tercih ciddi, ehemmiyet arz eden müşkül durumları beraberinde getirmektedir. Tercih sonucunda kişi, ilerideki hayatını nasıl biri ilesürdüreceğine, ne derece farklılaşma göstereceğine, nasıl bir hayata devam edeceğine karar vermektedir.

Lewis ve Spanier evliliklerinin ilerleyen süreçlerde düşüncelerinde açık ve net olan bireyleri inceledikleri araştırmada ekonomik, kültürel ve sosyal etkenler yönünden ciddi anlamda benzer özellik gösteren bireylerin nispeten uyumlu oldukları, hayat tecrübeleri benzerlik gösteren, sosyal ilişkileri fazla, ruhen ve bedenlen iyilik halinde, olumlu kişilik yapısında, öğrenim seviyesi iyi ve takvim yaşının orta olduğu, pozitif aile bireyleri arasında yetişen bireylerin yaptıkları evliliklerin ise evliliklerin olumlu olduğu, güçlü bir sosyal desteği bulunan bireylerin de uyumlu evlilikler devam ettirdiklerini yaptıkları çalışma itibari ile açıklamışlardır. Evliliği gerçekleştirmeden önce bireylerin evlilik konusunda beklentilerine bakıldığında; evlilik öncesinde bireylerin evlilik kavramını heyecanlı, sevinçli ve idealist ifadelerle açıkladıkları görülmüş olup bu husuta

Larson ve Holman (1994) bireyler evlilik konusunda ütöpik beklentilere kapılırlar ise ilişklerinde hayal kırıklığı yaşamalarının yüksek ihtimal göstereceğı belirtmişlerdir.

Wood ve Stroup (1990), içerisinde büyüdükleri aile yapısının bireylerin kendi evlilik süreçleri üzerinde etkisinin önemsenmesi gerektiğini ifade etmiş olup her ne kadar yalnızca bir kadın ve bir erkek evlenmiş olsa da kendi ailelerinden getirdikleri inançları, davranış tutumlarının aktarıldığına dikkat çekmişlerdir.

2.1.1.2 Eş Seçimi Kuramları

Bireylerin yaşamlarındaki en önemli kararlardan biri olan eş seçimi üzerine araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalar yapılmış ve çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Kişilerin eş tercihi yapmada çeşitli kıstasları mevcuttur. Her iki taraf da evlilik gerçekleştireceğı bireyi belirlerken karakter özellikleri, bilgi birikimi, fiziksel özellikler ve düşüncesinde geliştirmiş olduğı kadın/erkek tarzı gibi bir takım değişkenleri değerlendirir. Bireylerin evlilik için seçim yapacağı kişinin özelliklerini biliyor olması, evliliğin sağlanıp sağlanamayacağı hususundaki incelemenin gerçekleşmesi gerekmektedir. Özgüven (2000)' e göre eş seçimi yapmak kişinin hayatının ilerleyen dönemlerinde birlikte yaşayacağı, çeşitli paylaşımlarda bulunup önemli kararlar verebileceğı bireyi belirlemesidir. Bireyi yaşamını sevinç, üzüntü, keyif, gerginliğe sürükleyecek ehemniyet arz eden bir aşamadır. Eş seçimi konusunda çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Bu husutaki kuramlar şu şekildedir;

- Ortak özellikler kuramı:

Ortak özellikler kuramında, huzurlu evliliklerin sırrının bireyin kendisi ile paralel karakteristik özellikleri olan eşi seçmesinin önemi vurgulanır. Özgüven (2001)' e göre böyle bireylerin evliliklerde maddiyat, inanç, eğitim, psikososyal durum yönlerinden birbirlerine yakın seviyelerde olmaları evliliğı kolaylaştırmaktadır. Bahsedilen açılardan birbirine yakın çiftlerin oluşturduğu bir ailenin uyumlu olma olasılığının yüksek olacağı düşünülmektedir.

- Zıt özellikler kuramı:

Zıt özellikler kuramında baz alınan konu evlilik gerçekleştirilecek iki birey arasındaki benzeyen yanların en az ölçüde bulunmasıdır. Kişiler eş seçimi yaparken kendilerine yakın olmayan kişilikteki bireyler ile uyumlu bir evlilik yürüteceklerini düşünmektedirler. Bu seçimin evlilik birliğinde birçok bakış açısını beraberinde getireceğı düşünülmektedir (Özgüven, 2001). Birbirine benzemeyen niteliklerde olan kişilerin birbirlerinden hoşlanma ihtimalinin yüksek olduğı, sorumluluk almayı seven bir erkeğın sorumluluk vermeyi seven bir kadını daha çekici bulacağı düşünülmektedir.

- Uyarıcı-değer-rol kuramı:

Murstein (1970) 'ın ortaya koymuş olduğu kurama göre, eş tercihi yapma aşaması “uyarıcı”, “değer” ve “rol” den oluşan üç seviye barındırmaktadır. Birinci kategori eşlerin karşılıklı olarak ilk izlenimlerinin oluştuğu bölümdür. İlk düşünceler bireylerin fiziksel özellikleri, jest ve mimikleri göz önünde bulundurulurken oluşur(Özgüven, 2001; Özgüven, 2014). Birinci kategoride düşüncelerin olumlu bulunması bireyleri bir sonraki kategoriye götürür. Bu seviyede karşılıklı olarak fikir, davranış ve karşılıklı ahenk durumlarının incelendiği ve bunları belirttikleri bir seviyedir (Özgüven, 2001). Üçüncü seviyede ise bireylerin birbirlerine atfettikleri profillerinde eş olma becerisini barındırır. Özünde bu seviye bireylerin karşılıklı olarak evlilik gerçekleştirilebilecek özellikleri barındırıp barındırmadığının karşılıklı olarak anlaşıldığı seviyedir.

Genel olarak bakıldığında bahsedilen kuramların birbiri ile aynı olmayan düşünceleri destekledikleri görülmektedir. Ancak bu konu üzerinde çalışma yapan kuramcılar çoğunlukla “ortak özellikler” kuramını savunmaktadır (Özgüven, 2014). Bireylerin kendilerine uygun eşe karar verirken karakter, düşünce farklılıkları fazla olmayan kişiyi seçtiklerinde evliliklerinin sağlıklı olma olasılığının daha yüksek olacağını belirtilmiştir. Aynı zamanda birbirine benzeyen yönlerinin bulunmasının evlilik uyumunu arttıracak, müşterek davranış ve fikirler çoğaldıkça bireylerin aralarındaki iletişimin daha olumlu olacağı düşünülmektedir.

Özetle ortak özellik kuramına göre; bireyler kendi kişilik özelliklerine ve ilgi alanlarına uygun kişiyi seçtiklerinde ancak mutlu bir evliliğe erişebilirler. Aralarındaki ortak paylaşımlar bağlayıcıdır ve evliliğin sürdürülebilirliğini artırır. Zıt özellik kuramı; birbirinden farklı olan kişilerin birbirlerinden etkilenme olasılığının fazla olduğunu, birbirlerini tamamlayıcı rol üstlenebileceklerini ifade ederken Uyarıcı-rol-değer kuramı ise; uyarıcı-rol ve değer olmak üzere üç aşamadan meydana gelmektedir. İlk aşama olan uyarıcı aşamasında ilk izlenim oluşur, bir diğer aşama olan rol aşaması ise birbirinden hoşlanma aşamasını bir sonraki değer aşaması ise evlilik ihtimalini düşürme aşamasını oluşturur.

2.1.1.3 Eş Seçimi Sürecinde Aile Faktörü

Arıkan (1999), evlilik birliğinin gerçekleşmesi halinde eşlerin yalnızca önem, düşünce ve karakterleri ile evlilik birliğini sağlayabilecek yeterlilikle olmadıklarını, genellikle evlenecek kişilerin aile değerlerinin de eş tercihlerinde önemli olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra ailenin doğruları ve kültürünün kişinin benliğinde önemli rol üstlendiğini savunmaktadır.

Çalışmalar ebeveyn ve çevresel dayanağı olan kişilerin, evliliklerinin olumlu ve huzurlu olduğu sonucunu sergilemektedir. Anne baba dayanağının mevcut olmadığı evliliklerde ileride karşılaşılabilecek problemlerin, muhtemel boşanmaya sebebiyet verebileceğini saptanmıştır. Anne ve babalar çocuklarının evlilik konusunda yanlış karar vermelerinden endişe duymaları sebebi ile çocuklarına doğru olanı göstermeyi kendi görevleri olarak kabul ederler. Bu nedenle aileler çocuklarının kiminle evlilik birliği kuracağı hususunda fikir beyan etmek istemektedirler (Tarhan, 2007). Ebeveynlerin çocuklarına evlilik konusunda yönlendirici davranabilmelerinin yanı sıra, bu husus çocuklarının evliliklerini negatif açıdan etkileyebilmektedir. Bireylerin yönlendirme altında olmadan hür biçimde evlilik gerçekleştirmeleri sağlandığında, mutlu ve uyumlu bir evlilik kurma şansları yükselecektir. (Larson ve Holman, 1994).

2.1.1.4 Nişanlılık

Eş seçim aşamasında bireylerin birbirleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmaları açısından nişanlılık dönemi önem arz eder. Özgüven (2000)' in vurguladığı gibi; nişanlılık, evlilik aşamasında olduğundan yakın çevrenin haberdar edilmesi ve evlilik aşaması için gerekli maddi, manevi hazırlıkların yapılması sürecidir.

Kanunlara göre hazırlık aşaması olarak kabul edilen bu aşamada bireylerin birbirlerine karşı anlayışlı, sevecen olmaları beklenmektedir. Evlilik birliği kurulmadan önce evliliği olumsuz etkileyebilecek durumların önceden tespiti ve gerekli açıklamaların yapılması talep edilmektedir. Bu süreçte bireyler daha önceden gerçekleştirilmiş evlilikler, doğumda oluşan kusurlar, borç ve maddi yükümlülükleri netleştirmek etik sorumluluklar kapsamında ele alınmaktadır. Tarhan (2007)' a göre nişanlılık süreci evliliğin en keyifli aşamalarındandır. Çünkü kişinin olumlu duygular beslediği birine yakın olması olumlu bir his uyandırır. Buna karşın bu süreçte evlilik hazırlıklarının oluşturduğu gerilim nedeni ile sorunların da baş gösterebileceği bir dönemdir. Bu aşamada bireyler gelecek tasarlayarak ortak kararlar almalı ve maddi, manevi talepler, planlar açıklığa kavuşturulmalıdır. Bahsedilen konularda boşluk bırakılması evlilik sürecinde problemlere yol açabilir.

2.2 Aile Kavramı

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Aile Özel İhtisas Komisyonu Raporunda aile, kan bağı ile birbirine bağlı, anne-baba-çocuklardan meydana gelen, ekonomik ve toplumsal bir bütünlük ile birbirine bağlı birim olarak ele alınmıştır (DPT, 2001). Toplumun en küçük parçası olan aile birimi konusunda geçmişten günümüze kadar çeşitli araştırmalar ve tanımlamalar yapılmıştır. Güvenç (1999)' e göre aile kavramı çeşitli şekillerde açıklanabilen net bir noktaya bağlanabilecek bir kavramdan fazlasıdır. Tezcan (2000) aile kavramını

kadın ve erkek arasındaki cinsellik ve bağıllık kavramlarını sürekliliğe ulaştıran ilişki olarak açıklar.

Bireyler fiziksel, çevresel ve psikolojik iyilik hallerinin devamlılığını ister ve bu amaçla emek verirler (Erişti, 2010). Aynı zamanda her iki cinsin de amaçları yaşamı müşterek bir biçimde sürdürmektir. Bahsedildiği üzere her iki cinsin de herhangi birlikteliğini evlilik adı ile açıklamak zordur. Taşbaş (2010)' in de vurguladığı gibi evlilik başından itibaren yaşamın sonuna dek devamlılık umudu ile gerçekleştirilen bir anlaşmadır. Bu anlaşma beraberinde aile kavramı doğmuş olur.

Evlilik yaşamının bireysel ve çevresel yönlerini Özgüven (2001) şu biçimde açıklamıştır:

- Çiftlerin sonraki kuşaklara olan görevlerinin farkında olmaları ve işlevselleştirmeleri
- Kişilerin çevrenin devamlılığını temin edecek ve anane, örf, adet kavramlarını öğretecek biçimde büyütölmeleri
- Aile üyelerinin psiko-sosyal ve ekonomik gereksinimlerini gidermeleri
- Dünyaya gelen çocuğun toplum için faydalı bir birey olmasını sağlamaları
- Aile bireylerine hür eşeylik profilleri sağlamaları
- Çocuğun çevresel yaşama uyum sağlamasına yardımcı olmaları

Geçmişten günümüze inceleme yapıldığında, evlilik kavramı ile ortaya çıkan aile kavramı, bütün coğrafyalarda toplumun temel taşı olarak bilinmektedir. Aile kavramı hususunda yapılan çalışmalar

on dokuzuncu yüzyıl sonlarında başlamıştır. İkinci Dünya savaşı sonrası ilk on yılda çalışmacılar aile üyelerinden ruhsal problemler yaşayan bir bireyin ailenin üyelerinin rollerindeki sapmadan bahsetmişlerdir (Özgüven, 2014).

Toplumdaki herkişibiraileninferdidurumundadır. İnsan doğduğu an itibari ile ailesi ile etkileşim içerisinde. Bu durum yaşamın bitimine dek süreklilik arz eder.Çocuk doğumundan itibaren içinde bulunduğu ortama entegre olmaya başlarbu süreçteçocuğun dayanağı anne ve babadır (Yavuzervd.,2013). Dolayısı ile kişikendifikirlerine uygun eylemlerde bulunabilmeyi aile kanalı ile geliştirir. Bireyler yaşam süresince çeşitli yenilenme ve başkalaşım gösterirler. Aile olgusunu ayrıntılı olarak değerlendirdiğimizde ailelerinde tıpkı bireyler gibi çeşitli yenilenme ve başkalaşım geçirdiğini görmekteyiz.

Gazioğlu(2000) bahsedilen kavramaaile yaşamdöngüsüşeklinde isimlendirildiğini açıklamıştır. Aile olgusu geçmişten günümüze değin çeşitli biçimlerde açıklanmış olsa da özetle toplumun yapı taşı olduğu fikri benimsenmiştir. Aile kavramı çeşitli topluluklar da yerini koruyor olmasına karşın süreç içerisinde kendi içinde çeşitli farklılaşmalar göstermiştir. Aile kavramı "çekirdek aile" ve "büyük aile" olarak iki şekilde kategorilendirilmiştir. Aile kavramından

bahsedildiğinde öncelikli olarak baba, anne ve çocukların anlaşılıyor olmasına karşın geniş aile kavramı halen kendini korumaktadır. Günümüzde ailelerin bir kısmında ölüm, boşanma gibi nedenlerle ebeveynlerden yalnız bir tanesinden ibaret olabiliyorken bir kısmı da aileye yeni üyeler eklemek ile yeni bir hal almaktadır (Onur, 2000).

2.2.1 Aile kavramı ve Unsurları

DPT Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu' nun düzenlemiş olduğu raporda aile konusunda bahsedilen başlıklar şu şekildedir.

- Aile üyeleri arasında bir bağ mevcut olmalıdır. Bu bağ, genetik paylaşım veya evlilikle meydana gelmektedir. Evlilik ile beraber aile kavramını oluşturan kişiler arasında yasal manada bir etkileşim mevcuttur. Aile olgusunu oluşturan kişiler arasında gen ilişkisi bulunmaktadır. Toplumda bu ilişki akrabalık olarak tanımlanır.
- Aile olgusunun üyeleri genellikle ortak konutta hayatlarını sürdürürler dolayısı ile bu konutların ortak ritüelleri ve sınırları mevcuttur.
- Aile, aile üyelerinin, yeme-içme, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılandığı ortamdır. Standartların oluşturulması ve korunmasının sağlanması için aile üyelerinin kendi bireysel yaşamlarından çeşitli özverilerde bulunmaları gerekebilmektedir.
- Aile, fertlerin çevreyle ilişki içerisinde olduğu bir birimdir. Kadın ve erkeğin cinsel ilişki yaşaması sonucunda dünyaya gelen çocuk içerisinde yaşadığı coğrafyanın bir parçası olarak doğar ve yaşamını sürdürür. Ruhen ve bedenlen iyilik halinde kurulan ilişkiler dünyaya gelen yeni bireyin de aynı şekilde olmasına ön ayak olur (Battal, 2008).

En basit tanımla aile; içinde barındırdığı üyelerin birbirleri ile olan iletişimleri, birbirlerine karşı davranış biçimleri gibi çeşitli ritüel ve sınırlardır (Murdock, 2014). Süreç içerisinde aile bireylerinin farklılaşma göstermesi aile yapısında da farklılaşmalara yol açabilir. Münichin yapmış olduğu yapısal aile modeli çalışmasında ailenin yapısını fonksiyonel, fonksiyonel olmayan aileler biçiminde sınıflandırmıştır (Özgüven, 2009). Fonksiyonel aile kavramı özetle aile fertlerinin tümünün sorumluluklarının farkında olduğu aile çeşitidir. Fonksiyonel olmayan aile yapısını ise beş sınıfta değerlendirilebilir. Bunlar:

- Entegre olmuş aileler
- Birbirinden uzak aileler
- Bağımsız bir eşin bulunduğu aileler
- Kişilik gelişimini tamamlayamamış anne babalı aileler ve
- Çocukları ile alakadar olmayan anne babaları barındıran ailelerdir.

Özgüven (2009)' ün de vurguladığı gibi fonksiyonel aileler sorunlarla yüz yüze geldiklerinde sorunları kolaylıkla ortadan kaldıracırlar. Fonksiyonel olmayan aile türleri sorunlar ile yüz yüze geldiklerinde sorunu ortadan kaldırmakta güçlük yaşarlar ve yıkılmaya uygundurlar.

2.3 Boşanma Kavramı

Hayatımız boyunca yapmış olduğumuz güç hamlelerden biri de boşanmaktır. Varoluşun başından itibaren ikili ilişkileri bitirmenin çeşitli yasal şekilleri bulunmuş ve uygulanmıştır. Kimi coğrafyalarda boşanma olayları devletin yönetim organında gerçekleştirilmiş olup genellikle ayrılma çiftleri ilgilendiren hususi bir problem şeklinde algılanmıştır. Kimi topluluklar ise ayrılmayı basite indirger. Fakat Katolik ve Ortadoks topluluklarda ayrılma güçleştirilmiş ve toplumun yapısı bozan bir özellik olarak algılanmıştır (Fisher, 2004). Yaşanılan dönemin koşullarına ve zamana göre farklılık gösteren boşanma kavramının ilkel topluluklardaki karşılığına baktığımızda; İlkel topluluklar ve kişilerde evlilik birliğinin sağlanmasındaki ana hedefin kişinin seksüel gereksinimlerini gidermek olduğu yönünde bir kanı bulunmaktadır. Bu nedenle, kişilerin cinsel amaçla bir araya gelmesi fakat arzularını gerçekleştirememeleri boşanmanın yaşanmasına sebebiyet verir. Bahsedilen hallerde çiftlerin karşılıklı olarak olumsuz hareketlerde bulunması, içinde yaşadığı ortamda yaşanması muhtemel konum eksilmesi, başka bir kadın/erkek ile birliktelik yaşanması gibi durumlarda evlilik kurumu zarar görüp yıkılabiliyorken ayrılma fikrinin kabullenilmesinin ardından maddi yatırımlar adaletli bir biçimde bölüştürülürdü (Aktaş,2011). Anlaşılabileceği üzere insanlık tarihinden bu yana bireylerin duygu ve cinsel paylaşımlarda bulunarak bir arada yaşaması ve aralarındaki anlaşmazlıklar nedeni ile 'ayrılma' nın gerçekleşmesi yaşamaya devam eden bir gerçektir.

Arıkan(1992)' ın yapmış olduğu “Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma” isimli çalışmada, evlilik birliğinde anlaşmazlığa sebebiyet veren sorunlar aşağıdaki biçimdedir:

Evliliğin devam ettiği zaman aralığında kadınların fiziksel, ekonomik, sözel şiddete uğraması %80, erkeklerin alkol ve şans oyunları bağımlılıklarının %48, aldatma % 44 ekonomik problemler %45 cinsel problemler %27 oranlarıyla evliliklerde mevcut olduğu saptanmıştır. Çiftler arasında yaşanan anlaşmazlık hususlarında kadın bireylerin genellikle hısımları ile istişare ettiği anlaşılmaktadır. Hısım ve sosyal çevre ile bu hususlarda istişare etme yüzdesi ise %26"dır(Arıkan,1992).

Günümüze baktığımızda 2010 yılında açıklanmış olan Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü' nün verilerine göre, boşanma gerekçelerinde üçüncü erkek/kadın nedeni ile ilişkinin sonlanmasını %29 oranında erkekler % 21 oranında ise kadınlar göstermektedir. Boşanmaları gerçekleştirmiş bireylerden erkek olanların % 5'i kadın olanların ise % 11' i aldatmayı boşanma gerekçesi olarak bildirmiş, boşanmaları gerçekleştirmiş kadın bireylerin % 17' si karşı tarafın fiziksel, sözel şiddet uygulamasını boşanma gerekçesi olarak bildirmiş olup erkek bireyler fiziksel, duygusal şiddeti boşanma gerekçesi olarak bildirmemiştir. Alkol kullanımı ve şans oyunlarının boşanma gerekçesi olarak belirtilme oranı erkeklerde % 3 kadınlarda ise % 11' dir. Kadın ve erkeklerde birbirine yakın oranlarda çıkan alakasız ve umursamaz davranışlar kadın bireylerde % 19 iken erkek

bireylerde % 17' dir. Çevreyle olan iletişim göz önüne alındığında kadınların ve erkeklerin toplamda % 24' ünün evlilik problemleri konusunda yakınları ile istişare yaptıkları yönünde veriler elde edilmiştir (<http://aile.gov.tr/boşanma-istatistikleri>).

Özüğurlu(2006) çalışmasında, çiftlerin aralarında probleme sebep olan nedenleri aşağıdaki gibi sıralamıştır. Bu çalışmadaki kadın katılımcıların % 86' sı eşlerinin kendilerinin karakterini önemsemediğini, bu durumun önemli bir problem olduğunu, aralarındaki yeterli sözel iletişimin kurulamadığını ve problemlerin ortadan kaldırılmadan sürüp gittiğini, % 96' sının problem ile yüzleşmediğini, çiftlerin bu yönde bir talebinin bulunmaması ve rahatsız olmalarına rağmen geniş ailenin çekirdek ailenin özeline dahil olduğu ve yönlendirici davrandığı şikayeti olanların oranının % 56 olduğu, müşterek konutta görev dağılımı hususunda çatışma görülenlerin % 93, çiftlerin başka insanların yanında karşılıklı olarak sert, olumsuz, değersiz hissettirici davranışlarda bulunmasının oranının % 96, karşı tarafın konut dışında bireysel vakitler harcamasını bir problem olarak görenlerin oranının %96 olduğu sonucu ortaya çıkmıştır(Özüğurlu,2006).

2.3.1 Boşanma Çeşitlerinin Sınıflandırması

Medeni Kanunun 129. ve sonraki maddelerinde boşanma nedenleri gruplandırılarak anlatılmıştır. Bunlar boşanmanın hususi sebepleri ve genel sebepleri olarak sınıflandırılmıştır.

2.3.1.1 Boşanmanın Özel Nedenleri

- Zina

TürkMedeniKanunundazina eylemi hakkında tanımlama bulunmamaktadır. Bilinen tanımıyla zina; resmi olarak evlilik eylemini gerçekleştirmiş bireylerin eşleri dışındaki biri ile cinsel ilişki kurması şeklinde tanımlanabilir. Türk Medeni Kanunu evlilik birliği içerisindeki her iki cinsin de zina yapmasını boşanma nedeni kabul etmiş, bu hususta cinsiyet ayrımı yapılmamıştır(Velidedeoğlu,s.168;1965).

Zinayı gerçekleştiren taraf diğer taraf tarafından affedilmiş ve olayın bilinmesinin üstünden yarım yıl, zinanın yapılmasının üzerinden beş sene geçmiş ve bu süreçte dava sürecine girilmemiş ise zina gerekçesi ile boşanma davası açılamamaktadır. Bu maddenin amacı zina gerçekleştiren bireye diğer bireyin yaşam süresince zinayı tehdit unsuru olarak bulundurmasını engellemektir (Battal,2008). Tarafların karşılıklı olarak zina gerekçesi ile dava açabilmesi için gerekli olan üç madde bulunmaktadır. Bunlar;evliliğin mevcut durumda bitmemiş olması, eşlerden birinin diğerini aldatmış olması ve zinayı gerçekleştiren kişinin hatalı olmasıdır.

- Cana Kast ve Pek Fena Muamele

‘Pek kötü ya da onur kırıcı davranış’ ve “Hayata kast” çeşitli boşanma sebepleri olmalarına rağmen, Medeni Kanunun 162. maddesinde bir arada yer almaktadır. Bahsedilen sebepler ile boşanmak isteyen taraf bunları öğrenmesinden üzerinden yarım sene, bu eylemlerin gerçekleşmesinin üzerinden ise beş sene geçtikten sonra bu gerekçeler ile boşanma davası açamaz (TMK.m.162/II).

- Cürüm ve Haysiyetsizlik

Medeni Kanunun 161. ve 162. maddesinde olduğu gibi 163. maddesinde de boşanma sebeplerinden bahsedilir. 163. maddede taraflardan birinin küçük düşürme kabul edilebilecek bir davranışta bulunduğu diğer taraf bu gerekçe ile boşanma talebinde bulunabilir. Buradaki ana kriter bahsedilen suçun küçük düşürücü olarak nitelendirilebilmesi noktasındadır (Akıntürk, 2004, s:243). Küçük düşürücü olarak suçu nitelendirmek ise hakim takdirine bırakılmıştır (Dural, Ögüz, Gümüş, 2005).

- Terk

Terk, evli olan kadın veya erkekten birinin resmiyete aykırı bir şekilde müşterek yaşamı bırakması ya da sürekli olarak hayatını ayrı olarak sürdürmesi şeklinde açıklanır (Öztaş, 2004). Boşanma sürecine girilebilmesi için şu maddelere paralel terk olayının yaşanması gerekmektedir.

- Taraflardan birinin müşterek hayatı bitirmesi
- Taraflardan birinin evlilik yaşamının beraberinde getirdiği sorumlulukları karşılamaması
- Yaşamın farklı konutlarda devam ettirme süresinin yarım sene devam etmiş bulunması
- Taraflardan terki gerçekleştirmiş olana uyarı yapılması

Akıl Hastalığı

Boşanma özel sebeplerinden sonuncusu olan akıl hastalığı nedeni ile boşanma Medeni Kanun m.165’de “Evlilik birliği içerisinde eşlerden birinin akıl hastası olup bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir” biçiminde açıklanmıştır. Fakat boşanma nedeni olan akıl hastalığı evliliğin gerçekleşmesinden sonra başlamış olmalıdır. Evliliğin yapılmasına uygun olmayacak biçimde ise evlilik yapılmamış kabul edilir (TMK. m. 145).

2.3.1.2 Boşanmanın Genel Sebepleri

Boşanmanın genel nedenleri Türk Medeni Kanunu’ nun 166. Maddesinde “evlilik birliğinin sarsılması” olarak yer almaktadır. Türk Medeni Kanunu’nda

bulunan boşanma sebepleri; eşlerin boşanma konusunda anlaşması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması ve evlilik birliğinin temelden sarsılmasıdır.

- Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması (Şiddetli Geçimsizlik)

Evlilik birliğinin temelde sarsılması kavramı Medeni Kanun' da 166. maddede ilk iki fıkrada düzenlenmiş olup evlilik birliğini temelden sarsan bir olay olması ve bu olayın eşlerden en az biri için müşterek hayatı çekilmez hale getirmesi gerekmektedir.

Genelboşanma sebebi TMKm.166/I“evlilik birliği müşterek hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir” şeklinde belirtilmiş olup tarafların evlilik birliğinin temelden sarsıldığını kanıtlamaları, yargıçın da bunun paralelinde bir değerlendirmede bulunması sonucu boşanmanın gerçekleşebileceği açıklanmaktadır(Ergün,2001).

- Eşlerin Anlaşması

22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanun’un166/3.maddesine göre;“Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurusuyla ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır. Bu durumda boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur.

- Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması (Fiili Ayrılık)

“Medeni Kanunun 134.maddesi(yeni Medeni Kanunun166.maddesi) hükmünce aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesi mucip olacak derecede şiddetli bir geçimsizlik baş gösterdiği takdirde, karı kocadan her biri boşanma davasını açabilir”. İbaresini yer almaktadır.

- Anlaşmalı Boşanma

Müşterek yaşamı devam ettirme isteklerini ve motivasyonlarını yitirmiş eşlerin birbirleri ile anlaşarak boşanma davası açmaları durumunda diğer koşullar da sağlanmış durumda ise yargıç tarafların boşanması yönünde karar verir (Kırbaş,1994,s.:21).

Bu yönden incelendiğinde çiftlerin anlaşmalı boşanması bir boşanma gerekçesi değil ortak bir protokolle boşanma kararı vermeleri biçimindedir. Bu hususla alakalı kanun maddesi değerlendirildiğinde Medeni Kanun 134/3“tede“evlilik en az bir yıl sürmüşse, eşlerin birlikte başvurusu veya bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır.”(Kırbaş,1994). Türk Medeni Kanunu” data-tararlar arasındaki anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için evliliğin

gerçekleştirilmesinden itibaren bir senelik süreç tamamlanmalıdır (Özta,1979).Ayrıca boşanma amacı ile taraflardan biri boşanma talebinde bulunmalı diğer eş de bunu onaylamalıdır (Dural,Öğüz,Gümüş,2005).

Yargıç' ın tarafların boşanmaları yönündekararıverebilmesi her iki eşinde beyanlarını duyması gerekmektedir. Ardından yargıcın her iki eşin de boşanma hususundaki taleplerini açık ve net bir şekilde beyan ettiklerini anlamış olmalıdır(Oğuzman,Dural,2001,s.129).

Özetle yargıç tarafların boşanmalarına karar verebilmek için her iki tarafı da bire bir dinleyip özgür iradeleri ile boşanmak istedikleri konusunda kanaat oluşturmalı ve tarafların müşterek çocukların velayetleri, mal paylaşımı vb. konularda anlaşmaya varması gerekmektedir. Hakim tarafların vermiş oldukları müşterek kararı uygun görmez ise davayı reddetmek ve yeni bir düzenleme sunmak durumunda olup hakimin sunduğu düzenlemeyi her iki taraf da kabul ederse hakim boşanmayı gerçekleştirmek durumundadır. Kanun incelendiğinde yalnızca tarafların ortak bir karara varmalarından ziyade hakimin de dahil olduğu üç kişinin ortak karara varmalarını amaçlamaktadır. Bu sayede oluşabilecek mağduriyetlerin önüne geçilebilmektedir.

2.3.2 Türkiye' de Boşanma İstatistikler

Yıl Bazında Boşanma Sayıları

YIL	EVLENME	BOŞANMA
2008	641.973	99.663
2009	591.742	114.162
2010	582.715	118.568
2011	592.775	120.117
2012	603.751	123.325
2013	600.138	125.305
2014	599.704	130.913
2015	602.982	131.830
2016	594.493	126.164
2017	596.459	128.411

Tablo2.1:Evlenme ve Boşanma İstatistikleri

Kaynak: TÜİK, 2018

Ülkemizde 2008-2017 yılları arasında 6 milyon 6 bin 732 bireyin evlendiği, 1 milyon 218 bin 458 kişinin ise boşandığı anlaşılmaktadır. 2008-2017 yılları arasındaki 10 yılda evlenme sayısındaki düşüşe karşın boşanan çift sayısının %29 artış gösterdiği görülmektedir. Tük 2018 verileri incelendiğinde boşanmaların illere göre sınıflandırılmasında;

Boşanma sayısının en yüksek olduğu iller;

İstanbul 28 bin 175

Bursa 5 bin 242

Ankara 10 bin 748

Antalya 5 bin 899

Boşanma sayısının en düşük olduğu iller ise;

Ardahan 46

Bayburt 52

Gümüşhane 84

Bitlis 71

Hakkari 53 şeklindedir. Boşanma sayılarında şehrin nüfusunun önemli olduğu görülmektedir.

Ülkemizde boşanmaların mevcut durumuna bakıldığında; nüfus oranı ülkemizde 1930' dan 1989' a kadar yaklaşık 4 kat artarken boşanmalarda 12 kat arttığı görülmektedir. Boşanma davalarının %75 kentlerde ve %60' ı kadınlar tarafından açılmaktadır (Akıcı, 2012).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü' nün 2009 yılında yapmış olduğu boşanma nedenleri araştırmasında; boşanmaların gerçekleştikleri yer olan mahkemelerin verileri incelendiğinde en büyük kısmı evlilik birliğinin sarsılması(geçimsizlik) olduğu sonucu çıkmaktadır. (www.aile.gov.tr). Ancak buna karşın geçimsizliğe sebep olan ekonomik, kültürel, psikososyal faktörler etraflıca ortaya konulmamıştır.

Tarafların anlaşmalı boşanma taleplerinin bulunduğu durumlarda da ana sebep araştırılmadan 'geçimsizlik' sebebi ile boşanmaları gerçekleşmektedir(http://aile.gov.tr/boşanma_istatistikleri). Bunun yanı sıra Bireylerin sadakatsiz tutumları ve müşterek konutu terk etmesi nedeni ile gerçekleşen boşanmalar da 'geçimsizlik' başlığı altında kayda alınmaktadır(Anıl, 2008). Burada toplumun kültürel durumu, geleneksel düşünce şekiller ve kabullerinin etkin olduğu açıktır.

TÜİK 2018 verilerine bakıldığında boşanma nedenleri;

Tablo 2.2 Evlenme ve Boşanma İstatistikleri

Nedenler	Kadın	Erkek
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması nedeni ile boşanma oranı	%2.5	%2.4
Aile içi cinsel taciz	%2.8	%0.2
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, vb. suçlar	%2.9	%1.1
Aldatma	%32.2	%8.7
Madde bağımlılığı	%4.3	%0.7
Çocuk sahibi olamama	%3.1	%3.7
Eşin müşterek çocuklara kötü muamele uygulaması	%9.2	%2.6
Kumar	%12.9	%0.6
Evin ekonomik geçimini sağlayamama	%42.6	%17.8
Terk etme/edilme	%17.4	%12.2
Eşlerin ailelerine davranışı	%24.6	%24.0
Dayak/kötü muamele	%36.4	%2.5
Sorumsuz, ilgisiz davranma	%61.5	%40.2
Eşin ailesinin aile içi ilişkilerine karışması	%24.6	%24.0
Diğer	%8.2	%20.2

Kaynak: TÜİK, 2018

2.3.3 Boşanmaya İlişkin Yaklaşımlar

Türkiye’ de halkın bu husustaki görüşlerini değerlendiren bir araştırma olan “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması”nın verilerinde(Arıkan,1996). Yeniliklere daha açık olan bireylerin kişilere yükledikleri anlam değişime açıktır. Süreç içerisinde görevler farklılaşabilmekte ve bu husus kişinin olaylara daha esnek yaklaşabilmesini ve boşanmayı olağan karşılayabilmesini beraberinde getirmektedir. Günden güne farklılaşmaya başlayan boşanma konusundaki görüşlerden evlilik kavramının her şeye rağmen sürdürülmesi gerektiği görüşünün bireylere fayda sağlamaktan ziyade süreç içerisinde yıprattığı görüşüdür. Bununla birlikte evlilikten dünyaya gelmiş müşterek çocukların bulunması da evlilik birliğinin sürdürebilirliği için tek başına geçerli bir sebep olmadığı görüşüdür(Bilir, Dabanlı,1991). Öğrenim durumu yükseldikçe boşanma kavramına ve boşanmış bireylere yönelik algının pozitif yönde ilerlediği bir gerçektir. Öğrenim durumu

düşük bireylerde ise boşanma kavramına bakışın acıma, öfke şekline olduğu görülmektedir.

Boşanmakonusu göz önüne alındığında kişiler üzerinde toplumun önemi yadsınamaz. Daha önce eşinden ayrılmış olan kişiler evliliği devam ettiremeyecek potansiyelde kişiler olarak algılanmaktadır. Bahsedilen görüşün aynı zamanda kişileri boşanmadan uzakştıran bir yönü de bulunmaktadır. Aynı zamanda eşinden ayrılmış bir kadın olgusunun halkın arasında özgür olamaması bunun yanı sıra müşterek çocuğun iki ebeveynden birine uzak olacağı bilgisi boşanmayı engelleyici toplumsal hususlar başlığı altında değerlendirilebilir.

2.3.3.1 Boşanma Kuramları

Boşanma çiftler arasında gerçekleşen beraberinde çiftlerin yaşamlarında değişimleri beraberinde getiren bir karardır. Boşanmanın ardından çiftlerin duygusal, yasal ve cinsel paylaşımları sona erer. Evlilik kavramının yasal yönü resmiyetle bitirilir. Psikososyal anlamda boşanmayı kabullenmek ve yaşam akışına devam edebilmek de uzun bir süreç gerektirebilir.

Araştırmalar değerlendirildiğinde Arıkan (1992)'nin vurguladığı gibi boşanma hususundaki görüşler negatif-kararsız-pozitif biçimde olduğu değerlendirilir. Aynı zamanda negatif düşüncelerin pozitif ve kararsız görüşlere göre daha yoğun olduğu görülmekte bu da boşanma kavramının toplumsal yönünü temsil etmektedir. Bu görüş,1970'li yıllardan itibaren bu husustaki araştırmaları arttırmıştır. Bu çalışmalarla birlikte ardından gelen on yıl içinde Sosyal Değiş-Tokuş Kuramı ve Kriz Kuramı ardından gelen senelerde boşanma ile ilgili araştırmalara ön ayak olmuştur.

Sosyal Değiş Tokuş Kuramı

Boşanma nedenlerini bireysel anlamda değerlendiren Sosyal Değiş Tokuş Kuramı kişinin fayda ve zararları kavrayabilmesi ile ilintilidir. Eşlerin iletişimlerinin mükafatvemaddi değerleri başlangıçta sadece maddi yönden incelenmiş fakat ardından duygusal yönleri ile mercek altına alınmıştır. Bugün de bu görüşü temel alan düşünce biçimleri mevcuttur. Bunlar Levinger'in Sosyal Değiş-Tokuş Modeli, diğeri ise Becker(1981)' in Sosyal Değiş-Tokuş modelidir. Levinger'in Sosyal Değiş-Tokuş Modeline göre; çiftlerin ilişkileri üç ana maddede toplanmaktadır. Bunlar; evliliğin çekicilerin alternatiflerin çekiciliği engellerdir.

- **Evliliğin Çekicilikleri**

Bumaddeyi evliliğin olumlu tarafları olarak düşünülebilir. Eşe duyulan sevgi, saygı, dostluk, arkadaşlık, cinsellik, eğitim düzeyi, geliri, mesleği gibi unsurlar evlilik birliğinin devamını sağlayan unsurlardır. Bu bakış açısı ile eşlerin birbirlerine olan bağlılık durumlarıyla eşine karşı olansevgi-saygı arasında paralel bir ilişki söz konusudur. Bununla beraber dostluk ve arkadaşlık, cinsel doyum gibi öğeler de evliliklerin sağlığı açısından önemli bir yertutmaktadır.

Araştırmalara bakıldığı zaman sosyo-ekonomik olarak iyi durumda olan çiftlerin cinsel doyumsuzluğu, alt sosyo-ekonomik konumda olanlara göre daha sık boşanma sebebi olarak sürüldüğü anlaşılmıştır. İlginç bir şekilde evliliklerde erkeğin gelir durumuyla boşanma olgusu arasında zıt yönlü bir ilişki söz konusudur. Yukarıda sayılan evliliklerin çekicilikleri fakir çiftlerde daha düşüktür. Kişinin ev sahibi olması tek unsur olarak evliliği çekici kılmasa da evliliğin daha uzun soluklu olmasında önemli unsurlardan biri olarak gözümüze çarpmaktadır. Bu bakımdan bir ev sahibi olma ile boşanma arasında da ters orantı olduğu söylenebilir. Erkeğin eğitim durumu ve mesleği ile boşanma olgusu arasında yine aynı şekilde bir durum vardır. Son olarak evli bireylerin sosyal anlamdaki uyumları ve sosyal olarak benzerlikleri,(dini bakış, yaş, eğitim v.b.)ve aynı kültürden olmaları eşlerin diyaloglarını pozitif bir şekilde etkileyen çekicilikler olarak görülebilir.

- Engeller

Engeller kavramı adından da anlaşılacağı gibi evliliğin devamını zorlaştıran unsurlardır. Bu unsurlara genel olarak bakıldığında; bağımlı çocukların olması, evli olmanın mecburiyetine inanılması, din, birincil grup bağları ve toplumsal olarak yaftalanma başlıca engellerdir. Evlilikteki çocuklar özellikle yaşı küçük olan çocuklar evliliğin bitirilmesi bakımından büyük bir engel oluşturmakta, bir yandan da evliliğine olursa olsun devam ettirmeyi mecburiyet olarak görenler boşanma ihtimalini düşünmemektedirler. Yapılan araştırmalarda daha önce boşanma gerçekleştirmiş bireylerin, yeni birlikteliklerinde bu ihtimali daha kolay bir biçimde düşündüğü görülmüştür. Boşanmayı yasak olarak gören dini inanışlar, bu olguyu yasaklamayanlara nazaran boşanma sürecine daha fazla engel olmaktadır. Bunun yanında akrabalar arası iletişimi destekleyen kültürlerin bunu yapmayan kültürlerle nazaran boşanma oranlarının az olduğu görülmüştür.

Bu gibi durumlar kırsal kesimde daha fazladır. Bu sebepten dolayı kırsal kesimde boşanma olgusunu daha az bir şekilde gerçekleşmektedir. Bunların yanı sıra boşanma davasında görülen velayet ve nafaka gibi konuların boşanmakarı veren çiftler açısından bir engel oluşturduğu düşünülmektedir.

- Alternatiflerin Çekicilikleri

Levinger'egöre kişiler evliliklerinden başka bir ilişki durumunu kendi birliktelik durumlarından daha cezbedici olarak görmedikçe boşanma kararı almazlar. İlk akla geldiği şekilde çekicilik kavramı yalnızca "başka bir kadın ya da erkek" olarak düşünülmemelidir. Bazı durumlarda evlilik olgusunda çekicilikler o kadar azalır ki başka bir kişinin olması ya da olmaması önemli değildir. Başlıca alternatifleri, özgürlük, kendini gerçekleştirebilme ve potansiyel eş lerolabilir. Boşanmaların hemen hemen %15-%35 arası bir kişiyi tercih nedeniyle olmaktadır (Levinger,1970). Kadınların evlilik içinde kendi bağımsız kazancının olması boşanma kararı almalarında destekleyici bir durum oluşturur. Bunun yanı sıra kadının güçlü ve cesaretli olması değişik alternatiflerin oluşmasına

yardımcı olabilir. Güçlü, eğitimi iyi olan, yüksek statüde mesleğe sahip kadınların evlilik dışında da kendi kendilerine yetebilecekleri bir gerçektir.

Kriz Kuramı

Kriz kuramını oluşturan Hill(1949)'in ABCX modeli, Mc Cubbin ve Patterson (1982)'un çift ABCX modeli (Double ABCX model) ve Wiseman(1975) Yas modeli (Griefmodel)'dir.

Hill(1949)'in ABCX modeline göre A(Stres yaratıcıolay), B(Ailenin problemi karşılama kaynakları) tarafından hafifletilmektedir. C(Ortaya çıkan durumun aile tarafından tanımlanması)veX'i(kriz)anlamına gelmektedir.

Mc Cubbin ve Patterson(1982)un Çift ABCX Modeli ise Hill'in ABCX modelinin kriz sonrası özelliklerin eklenmesi ile meydana gelmiştir. Burada A duygusal anlamda esnek olamama yani stresi ifade eder. Farklı haller ile beraber olağan düzeninde devam eden evliliklerde farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar ile beraber önceki akışında devam etme eğilimi gösteren eşlerin bu emekleri stres yaratır.Bise mevcut bulunan referanslardır. Aile olumsuz olaylar karşısında tepkide bulurken süreç içerisinde artan ve fazlalaşan entegre referanslar olarak isimlendirilebilir. C ise ailenin duygusalgerilim meydana getiren vakayı algılamasıdır. Fakat X' ler meydana gelen olumsuz olay ile birlikte ailenin mevcut durumunu da içine almaktadır. Bu model ailenin kendi sahip olduklarının bilincinde ve sorunları algılaması ile meydana gelen stres hallerini asgari düzeyde geçireceğini ve bunlara şekil vermenin zor olmadığını ifade etmektedir (McCubbin, Patterson, 1982).

Kriz kuramının paralelinde araştırmalar yapmış bugün de varlığını sürdürmekte bir modelde Wiseman(1975), Kübler-Ross'un Yas (grief) modelin zeminini hazırlamıştır. Bu düşüncede kriz hali; meydana gelen bir olay akışı bozulmasına sebep olmuş ve bozulmadan önceki haline çevirmekte zorluk yaşıyor ise buna "kriz" denir. Meydana gelen negatif hal bir yitim veya tehdit şeklinde algılanabilir. Çeşitli algılamalar çeşitli davranışların meydana gelmesine sebep olabilir. Meydana gelen bu haller sorunlu halin meydana gelmesinin ardından oluşarak evliliği sonlandırma yönünde karar verilmesi ve evliliğin bitiminin ardından yaşama uyum sağlanana değin süreklilik arz eder.

Wiseman(1975)'in modeli beş aşamadan oluşur.

Reddetme: Evliliği sonlandırma aşaması üzerine çalışıldığında esasında bu aşamasının boşanma hamlesinden belli bir süre öncesinde baş gösterdiği farkedilmektedir. Budüşünceye göre reddetmek 'ruhsal ayrılma' olarak açıklanabilir. Bu basamakta olan eşler boşanma fikrinden kaçmak için reddetmeyi seçerler. Eşler bütün benlikleri ile evlilikleri için mücadele verdiklerini ifade ederler. Reddederek eski ritimlerine kavuşmayı hedefleyen eşler çeşitli akla uygun gerekçeler ile boşanma fikrini gün yüzüne çıkarmaktan kaçınırlar.Bu durumdahamilelik, maddi sıkıntılar gibi gereginlik yaratacağbir unsurun daha katılması durumunda çok da sağlam olmayan evlilik temeli zarar görebilir.

Yitim ve Çökkünlük: Duyusal gerilimin meydana gelmesinin ardından çiftlerin ilişkilerinin olumlu devam ettiğini söylemek zorlaşır. Eşler günden güne aralarındaki problemleri ortadan kaldıramayacaklarını, birlikteliklerinin bir sorun olmaya başladığı görüşünü kabullenmeye başlarlar. Bu basamakta çiftlerde çeşitli fiziksel semptomlar görülebilir. Ek olarak motivasyon eksikliği, mutsuzluk, durgunluk da görülebilir. Bu basamakta eşler problemleri hakkında karşılıklı olarak istişare etmezler ise olumsuzluklar artış gösterir ve evliliğin devamı konusunda problemler artabilir.

Kızgınlık: İlişkini sonlandırma düşüncesi ile her iki tarafın da yüzleşmesinin ardından çökkünlük basamağından kızgınlık basamağı gelir. Bu basamakta eşler maddi sorunlar, ortak çocuğun kiminle kalacağı gibi yasal hususlarda konuşmaya aşamasına gelirler. Konuşulan ve bir mutabakata varılmayan hususlar kızgınlığı fazlalaştırabilir. Bu aşamada çeşitli sorunlar baş gösterebilir. Örneğin; bireylerin maximum düzeyde alışveriş alışkanlığı edinmesi, fiziksel görünümüne eskisine oranla daha fazla önem vermeye başlaması vb.

Yeni Bir Yaşam Biçimi ve Karakter: Evliliklerini sonlandırma durumunda bulunan eşler süreçle birlikte kızgınlıklarını dizginleyerek ilerdeki yaşamlarını tasarlamaya odaklanırlar. "Eşinden ayrılmış birey" olarak algılanma dönemine uyum aşamasına geçilir. Bu açıdan bu seviyedeki ana amaç toplumsal, seksüel açılardan yeni yaşamına uyum sağlamaktır. Bunun gerçekleştirilememesi durumunda bunalım ve çöküntü fazlalaşabilir. Bunun yanı sıra eşlerin ortadan kaldırılamamış birtakım kendini bulma yönündeki problemleri de gözden geçirilebilir.

OnayveEntegre: Evliliklerini sonlandırmış kişiler kendilerini iş, toplum, seksüel yönlerden iyi bir seviyede gördükten sonra oluşan yaşamlarına entegre olmaya başlarlar. Boşanma nedeni ile ortaya çıkan çökkünlük ortadan kalkmaya başlar. Toplumsal hayata uyum yükselme gösterir. Kişi bu aşamada paylaşımda bulunabileceği kişilerin de bulunduğunu görünce kendisine duyduğu saygı artış gösterir. Evliliğin bitiş nedeni ile öfke beslediği eski eşine bu hissi zaman içerisinde kaybolur. Boşanılan kişiye yönelik kızgınlığın ortadan kalkması önemlidir.

Zira kızgınlığı azalan kişi eski eş ile paylaşması gereken zamanlarda (ortak çocuğun mezuniyeti vb..) boşanmış olduğu kişi ile yeniden iletişime geçebilir. Hürbir kişi şeklinde yaşamını sürdürebilir ve geçmişte gerçekleştirmiş olduğu negatif birlikteliğin birtakım konularda fayda sağlamış olduğu düşüncesini edinebilir (Arıkan, 1992).

2.4 Empati Kavramı

Evliçoğlu (2006) empati kavramını kişinin bir diğer kişinin duygu düşüncelerini anlamak amacı ile o kişi gibi düşünmeye çalışarak meydana gelen olaylarda o kişinin duyu ve düşünce sistemi ile yaklaşabilme hali olarak açıklar. Söz, yazı, simge vb. araçlardan yararlanılarak yürütülen bilgi alışverişi sırasındaki empatik

davranma becerisinin eşlerin ilişkilerinde yaşanması olası olan anlaşmazlıkları yoluna koyacak olması ile birlikte ilişkideki ahenge de olumlu bir şekilde tesir edeceği söylenebilir(Tutarel-Kışlak ve Çabukça,2002).

Empati kavramı üzerine birçok araştırma yapmış olan Dökmen(1994) iletişim konusunda meydana gelen anlaşmazlıkların nedenleri hususuna tesir eden maddeler üzerine çalışmıştır. Bunları algı, duygu, biliş, bilinçdışı ihtiyaçlar, iletişim becerisi, kişisel faktörler, kültürel faktörler, roller, sosyal ve fiziksel çevre biçiminde açıklamıştır.

2.4.1 Empatinin Basamakları

Üstün Dökmen tarafından 1988 yılında empati kavramı sistematik bir şekilde sınıflandırılmış ve kademeli empati gruplandırmasına göre empati kavramını üç ana elementine göre incelemiştir. Bahsedilen elementler Onlar Basamağı, Ben Basamağı ve Sen Basamağıdır. Bu sınıflandırma "Duygu" ve "Düşünce" olarak iki alt gruptan meydana gelir. Kademeli Empati Sınıflandırmasına göre;

Sempati; Birbirine yakın hisleri hissedebilen insanların ortak paydada buluşmasıdır.

Merhamet; Bir bireye karşı geliştirilen sempati hissinin yanı sıra o kişiyi kendinden aşağıda görme duygusunu da barındırır.

Özdeşim; Etkileşimde bulunduğumuz kişinin karakterini ve önemsendiği düşünceleri algılayabilme hali.

Ben Basamağı; Bu basamakta birey problem hakkındaki analizlerini aktarmaktansa problemin kendisinde nasıl bir duygu oluşturduğundan söz eder. Zaman zaman probleminden saparak kendi yaşamından doğrularından ve yanlışlarından bahseder. Kendince doğru açıklamalarda bulunabileceği gibi bireyin yaşadığı problemlerden çok daha büyüklerini yaşamış olduğundan bahsedebilir. Bu aşamadaki bireyin karşısındakinin problemini ortadan kaldırmada fayda sağlayabilir ancak karşısındakini dinleme ve anlama çabası olmadığından bir bağ kurduğu söylenemez (Dökmen1988;2014).

Sen Basamağı; Bu basamakta sorunu dinleyen birey anlatan bireyin duygularını hissetmeye ve anlamaya çalışır. Anlatılanları çoğunluğun bakış açısı ile değil karşısındaki bireyin bakış açısı ile algılamayı hedefler.

Onlar Basamağı; Bu seviyede karşısındakinin problemini öğrenen kişi bu probleme yoğunlaşmaz, problemi yaşayan ve anlatan kişinin duygularına değer vermez. Aynı zamanda kendi duyguları hakkında da ayrıntı vermez. Birey, aktarılmış olan sorun konusunda bireysel davranmayarak halkın düşünce yapısına göre problemi ortadan kaldırma yolunu seçer. Bu seviyede genel geçer doğrularla iletişim kurmaya çalışır. Örneğin,para biriktirmek için uğraşan birine'damlaya damlaya göl olur.' demek gibi.

Anlaşılabacağı üzere bu kişinin bireysel duygu ve fikirleri yoktur yalnızca halkın görüşü ile hadiselerle tepki vermektedir. Bu kişinin olaylar ile ilgili bireysel bir

görüŖü olmadığından ya da kendi görüŖlerinden önemli bulduğu bir mekanizmayı seçmiŖtir(Dökmen1988;2014).

SenBasamağı	Sen sorunların konusunda nasıl hissediyorsun?
Ben Basamağı	Senin sorunların konusunda ben nasıl hissediyorum?
OnlarBasamağı	Seninsorunların konusunda toplum nasıl hissediyor?

Tablo 2.3: Empatinin Basamakları

Kaynak:(Dökmen, 2014).

Dökmen(2014) yukarıdaki üç basamağı da kapsayan on alt basamak oluşturmuştur. Bu basamakların sıralarını teyit etmek amacı basamakları kendi içlerinde değiştirmiş klinik psikolog ve psikiyatristlerden oluşan otuz kişilik bir gruba teslim etmiş ve bu grubun söylemleri ile,“sıralama yargılarıyla” ölçeklendirmiştir. Özetle minumumdan maximuma şu şekilde dizilmiştir.

- Seninproblemlerin hakkında diğer insanlar nasıl hisseder: Bu basamakta karşısındakinin duygularını anlamaya çalışan kişi bir takım yargılardan yararlanabilir. Bunlar toplum tarafından benimsenmiş özel olmayan ifadelerdir
- Eleştiri: Problemi öğrenen kişi empati kurmadan kendi fikirleri ve düşünce sistemi ile analiz eder.
- Akılverme:Problemi aktaran bireye ne yapmasının doğru olduğunu aktarır.
- Teşhis:Sorunu anlatan bireye nokta atışı şeklinde teşhis koyar. " annenin davranışlarından çok etkileniyorsun."diyebilir.
- Bende de var: Problemi aktaran bireye benzer problemleri daha önce yaşamış olduğundan bahseder.
- Benimhislerim: Karşısındaki bireyin aktardıklarını çeşitli jest mimikleri ile ya da ifadeleri ile belirtir. 'Bu olay beni çok heyecanandırdı.' gibi.
- Destekleme: Karşısındakinin problemini aktarmasının üzerine, onu algıladığını, yaptıklarını mantıklı olduğunu belirtir.
- Problemeeğilme: Karşısındakinin anlattığı problem hakkında analiz yapar, değerlendirir ve bu konuda çeşitli sualler ayrıntı almayı hedefler.
- Tekrarlama: Karşısındakinin aktardığı soruna birtakım kelimeler de ilave edip derin olmayan duygularını karşısındakine ifade eder.

Empati kuran bu birey karşısındakinin duygu düşüncelerini anlamaya çalışarak bir etkileşimde bulunur. Özünde empati benim duygularım, destekleme, probleme eğilme, tekrarlama'ya ilişkin oluşmaktadır. Diğer maddelerde ise ise zemini oluşturmada yardımcı olarak bahsedilebilir (Dökmen,2014).

2.4.2 Empati Becerisinin Geliştirilebilirliği

Empatik birey toplumda yaşanan olaylar konusunda ilgili bireydir. Bu nitelikte bulunan bireyler bu yönlerini çeşitli çalışmalarla ilerletebilirler. Bu şekilde etkileşimde olmanın toplumundaki her bireye katkı sağlayacağı gibi birtakım disiplinlerde görev yapan bireylerin bu çalışmalardan faydalanması önem teşkil etmektedir (Egan,1975). Empatik eğilimin insanın genetiğinde bulunup bulunmadığı, sonradan edinilip edinilemeyeceği, ilerletilip ilerletilemeyeceği konusunda çeşitli bakış açıları mevcuttur.

Rogers(1975) empati kavramınıbirçok toplumsal olaylarla ilgili olmak şekliyle değerlendirmiş bununher insanda mevcut olmadığını ancak çeşitli programlarla mevcut hale getirilebileceğini ifade etmiştir. Rogers, bu niteliğin yine bu niteliğe sahip kişilerce kazandırılabilceğini ifade etmiştir (Akkoyun, 1987). Diğer yandan Tanrıdağ (1992) ise bunu bir beceri olarak görmüş ve eğitimle kazanılamayacağını ancak mevcut durumda zaten bu beceriye sahip olan bireylerin bu özelliklerini ilerletebileceklerini belirtmiştir. George H.Mead empati becerisinin gelişmesini özellikle çocukluk döneminde yetişkinlerden esinlenerek öğrenilebileceğini ifade etmiştir (Akt:Ünal,1972). Aspyveark.(1966) bu kavramın genetik olmadığını, çeşitli çalışmalarla edinildiğini belirtirken Carkuff (1982) ise bir beceri olarak belirtmiştir (Aktr:Tanrıdağ, 1992).

Dökmen(1988) jest mimikler hususundaki çalışmalarda eğitim gören bireylerin diğerlerine oranla insan suratındaki duygu düşünce analizlerini algılama yeteneklerinin yükseldiğini ifade etmiştir. bu çalışmanın tartışmayı en aza indirdiğini değerlendirmiştir.

Anne bebek ilişkisinde hissel bir iletişim mevcuttur. Bu iletişim bu husus yönünden önemlidir. Bu iletişimin sağlanabilmesi için ebeveyn bebeğin ihtiyaçları ile ilgili olmalıdır. Bu yakınlığın kurulamaması halinde bencil olarak adlandırılacak bir kişiliği meydana getirebilmektedir.

Empati becerisinin ilerlemesi küçüğün anne babadan esinlenmesinin ürünü olduğunu ifade eden Mead, empati kavramına 'algılama becerisi' yönünü de ilave etmiştir. Mead' in açıkladığı taklit etme (role taking) bu hususta önem arz etmektedir. Empatik bakış çocuğun büyükleri örnek alma davranışı ile paralel ilerler. Taklit ettiği davranışın bir sonraki basamağı bu davranışı duygusal olarak da hissetmektir. Taklit etme çeşitli yönlerden bakmaya yardımcı olur (Akt: Ünal, 1972).

Empati becerisini barındıran bireylerin toplumda rahat, özgüvenli, iletişime açık bireylerdir. Truaxveark.(1967)veStoffer(1968), zor durumda olan insanları o durumdan kurtarmaktan keyif alan birinin herhangi bir çalışmaya katılmasına gerek olmadan empati becerilerinin gelişmiş bulunacağını belirtmişlerdir (Akt: Yıldırım,1992).Empati becerisi ile ilgili çalışma yapan kişiler bunun bir kişilik eğilimi olduğu ve çeşitli çalışmalarla kazanılmasının muhtemel olmadığı yönünde ifadeler kullanmışlardır.

Empati becerisinin farkında olunmadan ortaya çıkan bir rol model davranışı olduğunu ifade eden Steward, bireylerin jest ve mimikleri, diğer bireylerin de onun paralelinde ifadeler takınmasına yol açar. Bu şekilde kişi karşısındakinin hislerinin ifadesini takınır (Akt: Gladstein&Feldstein, 1983).

2.4.3 Empati Becerisinin Gelişme Aşaması

Yukarıda bahsedilen görüşler incelendiğinde empati kavramının doğuştan gelen bir nitelik olmasına karşın çeşitli eğitimlerle ve kazanılabileceği anlaşılmaktadır. Empati becerisinin genetik olduğunu ve çeşitli toplumsal etkilerle ilerletilebileceği de ifade edilmiştir. Empati becerisinin genetik olarak bir zemine sahip olabileceğini ve zamanla ilerleme katettiğini ifade eden Brother (1989) bu hususta birtakım çalışmalarda bulunmuş ve bu becerinin yitirilebildiği çalışmalar sunmuştur. Brother, adım atma becerini empati ile ilişkilendirmiştir Dökmen (2014).

Empatik ilerlemenin ikinci seviyesinde çocuk kendisi ile diğer insanların farkını algılayabilir. Bir sonraki seviyede ise diğer insanların his ve fikirlerinin kendisinininkinden farklı olduğunu algılar. Birey yaşam sürecinde duyguları öğrenir anlamlandırır. Yeni doğan bir bebek ağlayarak herhangi bir şey elde etme amacında değildir ancak süreç içerisinde ağladığında yiyecek ihtiyacını da karşılandığını görür. Süreç içerisinde ise ağlamanın birçok hedefe yönelik olabileceğini keşfeder. Yine süreçle birlikte mutluluk kavramını öğrenmeye başlar. Mutlu ve mutsuz olmayı algılar. Bireyde duyguların oluşum aşaması ve gelişimi yukarıda da açıklandığı gibi bu biçimde ilerleme gösterir.

2.4.4 Empatik Eğilim

Bireylerin empati kurabilme yeteneğini anlatan bir nitelik olarak tanımlanan empatik eğilim insanların birbirleri ile olumlu bir biçimde iletişim kurabilme becerisini ortaya koyması ve bu becerinin bir başka bireye karşı değerlendirilebilmesidir (Stein ve Book 2003; Manav 2008; Ioannidou ve Konstantikaki 2008; Dizer ve İyigün 2009; Dökmen, 2014). 1983 yılında “empatik eğilimi” çevrede yaşanan olaylara karşı ilgili olma durumu olarak inceleyen Rogers empati becerisinin özel bir yetenek olduğunu, toplumsal olaylara ilgili olan kişilerin bu konuda daha başarılı olabileceklerini belirtmiştir (Öz, 1998).

Empati becerisi ortalamanın üstünde olan bireyler daha yardımseverdir. Bu davranışın özünde kişinin yaşamını diğerlerine adanması ya da kendi benliğini yüceltme arzusu olabilir (Dökmen, 2014).

Empatik yetenekler birey ile daha faydalı etkileşim sağlanabilmesi, duygu ve düşüncelerin algılanması açısından önemlidir (Halpern, 2003). Eğitimler sırasında bireye edindirilebilen ve zaman içerisinde geliştirmesine yardımcı olabilen bu kavram bireyin benliğini algılayabilmesi ve çevresi ile etkileşim halinde olabilmesine katkıda bulunur (Öz 1998; Yu ve Kirk 2008; Derksen ve ark. 2013).

2.4.5 Empati İle İlgili Kuramlar

2.4.5.1 Çıkarsama (Inference) Kuramı

Bu kuram empati kavramını açıklarken bireylerin verdiği tepkileri mercek altına alır. Bireylerin kendi dünyalarındaki his ve fikirlerinden vücut hareketlerinin de etkilendiğini düşünürler. Bu biçimde beden hareketleri iç dünyalarından bir ipucu olarak algılanır.

2.4.5.2 Rol Oynama Kuramı

H. Mead' in incelediği bu kuram, toplumdaki bireylerin birbirlerin rollerine girerek onların yapacakları hareketler ve söyleyecekleri sözler konusunda ümitli bir öngörü oluşturmak olarak ifade edilirilir (Ünal,1972). Rol oynama kuramı çocuğun empati yeteneğinin ilerlemesi ile tanımlanır. Çocuk öncelikli olarak yakın çevresindeki bireylerin davranışlarını gözlemler ve benzer davranışlar sergiler. Henüz kişilik gelişimi sağlanmamıştır. Ardından diğer insanların bakış açıları ile kendini değerlendirmeye çalışır. Çocuğun büyümesi ve gelişmesi ile bilişsel yönü işlevsellik kazanır. Diğer insanların kendisine nasıl baktığını, onların gözündeki yerini, davranış şekilleri ile ilgili olgular hakkında ilerleme gösterir.

Sullivan, anne ve çocuk ilişkisinde hissel bir iletişim bulunduğunu, bu iletişimin de empati olarak tanımlandığını ifade etmiştir.

Freud, empatiyi tanımlarken analiz ve rol model kavramından yola çıkmıştır. Freud (1921)'a göre empati kavramı bireyin kendine yönelik uzak ve farklı sayılamayacak bireylerin algılanmasına yardımcı olan bir olaydır (Ünal, 1972).

2.5 Bilişsel Esneklik Kavramı

Yaşam süresince karşılaşmaktan hoşlanmadığımız ancak yaşamın bir unsuru olan sorun kavramı, hem günlük yaşamımızda hem tüm hayatımız boyunca sık sık karşımıza çıkar. Cüzdanımızı evde unutmaktan, çalıştığımız dersin sınavına geç kalmaktan ailemizle ve arkadaş çevremizle yaşadığımız problemler gibi hayat akışında karşılaştığımız birçok problemi çözüme kavuşturmak durumunda kalırız. Bunun için zaman zaman umutsuzluğa düşer zaman zaman yüksek motivasyon ile sorunu ortadan kaldırmaya çalışırız. Hiçbir sorunla karşılaşmadan hayatı devam ettirmek hayal ürünüdür. Bu nedenle sorunları algılayış şeklimiz, sorun karşısında onu çözümleyebilme yeteneğimiz önemli bir husustur. Burada karşımıza bilişsel esneklik kavramı çıkmaktadır. Canas'a (2006) bilişsel esneklik kavramını bireyin sahip olduğu verileri kullanabilme becerileri ve kendisinin dışında gelişen planlanmamış olaylarla baş edebilme becerisi olarak açıklar. Bahsedilen açıklama üç ana fikri barındırmaktadır. birincisi, bilişsel esneklik kavramı, bilgiyi edinme aşamalarını belirten bir yetenektir. bir diğeri, bilişsel esneklik kavramı, verileri kaydetme sürecinin uyumunu barındırmaktadır. Sonuncusu ise, bireyin mevcut sorumluluğu tamamlamasının ardından birey ortamda meydana gelen bir başka yeniliğe adaptasyon

gösterecektir. Yani bilişsel esneklik kavramına, kişinin adaptasyon yeteneği de denilebilir.

Bilişsel esneklik konusunda yapılan çalışmaların çoğunda karakteristik bir veri ve bireyler arası etkileşimin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bilişsel esneklik kavramı üretkenlik kavramının bir unsuru sıfatıyla ele alınmış olup Torrance (1968) bu konuda çalışmalar yapmıştır. Torrance'a (1995) göre üretkenlik "herhangi bir sorunun tespiti ya da sistemde eksikliklerin fark edilip fikir ve çözümlerin denenmesi, ilerletilmesi ve bunun çıktılarının aktarılmasıdır." (Akt., Aktamış ve Ergin, 2006). Üretkenlik, literatürde sorunları ortadan kaldırabilme yeteneği olarak bulunmasının yanı sıra sorunları görebilmeyi, çeşitli fikirleri denemeye açık olmayı gerektirmektedir (Erdener, 2003). Üretken fikir, yapılan çalışmalarda, uzaklaşan ve yakınlaşan fikir şekilde sınıflandırılmıştır. Uzaklaşan düşüncenin mühim parçalarından olarak bilişsel esneklik kavramı gösterilmiştir. Uzaklaşan fikir, muhtemel sorunlarla baş etme yollarını anımsama veya başka bir seçenek sunmalıdır; bireyin fikirleri çeşitli süreçlerde uzaklaşan olabilir; bireyde üretkenlik yeteneğini gösteren mühim bir düşünsel aşamadır (Akt., Saxena, 1994). Yakınlaşan fikre kıyasla keskinliği azdır. Bilişsel esneklik kavramı üretkenliğin Yani bilişsel esneklik, üretkenliğin mühim bir bileşenidir.

Bilişsel esneklik olgusu iki binli yıllara gelmeden Martin ve Rubin (1995) tarafından, etkileşim kifayeti ile paralel artıp azaldığı düşüncesi zemininde çalışılmıştır. Bilişsel esneklik kavramı; kişinin; a) çevresel olaylarda çözüm yollarının bilincinde olması b) olaylara entegre olma konusunda motivasyonunun yüksek olması c) keskin olmama hususunda yeterlilik duyması olarak açıklanmaktadır (Martin ve Rubin, 1995). Roloff ve Berge'e (1982)' in yapmış oldukları çalışmaya göre bireyler olaylar karşısında tepki göstermeden evvel mevcut alternatifleri değerlendirirler. Bu alternatiflerden olası hikayeler yazarlar daha çok çok hikaye üretebilen kişi diğerlerine göre daha kompleks aşamaları barındırır ve diğerlerine göre rahat ve şekillenmeye müsaittir (Akt., Martin ve Anderson, 1998). Dolayısı ile anlık değişimler karşısında alternatif seçenekleri fark edebilen bireylerin, yalnız bir alternatifin farkında olan bireylere göre bilişsel esneklikleri yüksektir (Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998; Martin ve Rubin, 1995). Bu şekilde kişi eş zamanlı olarak çeşitli çareler bulabilir. Bir olay karşısında bireyin ne yapması gerektiği konusunda alternatifleri mevcuttur. (Martin ve Anderson, 2001; Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998; Martin ve Rubin, 1995). Burada mühim olan en mantıklı alternatifin farkında olmak değil çeşitli alternatiflerinin olduğunun farkında olabilmektir (Bilgin, 2009). Kişinin esnek hareket edebilmesi için bilişsel açıdan esnek olması lazımdır (Martin ve Anderson, 2001; Martin ve Anderson, 1998; Martin ve Rubin, 1995).

Alternatifleri görebilme, alternatif geliştirme ve sorunları ortadan kaldırmada üretkenliğin önemli bir yeri vardır. Torrance'e (1968) göre üretkenlik, uzaklaşan düşünme stlini gerektirir. Bu şekilde düşünebilen birey çeşitli

yönlerden düşünceler arasındaki ilintiyi algılamasının yanı sıra tek bir görüşe takılı kalmayacaktır. Dolayısıyla esnek düşünebilme üretkenlik kavramı için değerli bir parçadır (Torrance, 1968; Akt., Tezcive Gürol, 2003).

Bunun yanı sıra bilişsel esneklik kavramı kişinin esnek davranma konusunda motivasyonunun yüksek olmasını da kapsar. Kişi çeşitli seçeneklere sahip olduğunun bilincinde bulunabilir fakat bir bilinç alışlagelmiş olanı seçmeye yetmeyebilir (Martin ve Anderson, 1998). Richmond ve McCroskey (1989) ise kişinin iç dünyasından gelen istğin diğer bireylerle etkileşimde bulunmayı tercih edip etmemelerine etki ettiğini savunur.

Bilişsel anlamda esnek olan kişiler, diğer insanlarla etkileşime girmede çeşitli girişimlerde bulunma, alışlagelmemiş olaylarla baş etme konularında yüksek motivasyon gösterirler (Martin ve Anderson, 1998). Aynı zamanda bu kişiler iletişim becerilerine sığınabilirler. İleride karşılaşılabilecek konularda insanın kendi kapasitesinin farkında olması da bilişsel esneklik kavramının mühim bir bileşenidir zira bireyin olaylar karşısında farklı tavırlar sergileyebilme alternatifleri mevcut olduğunun bilincinde olsa da ve esnek davranma hususunda motivasyonu yüksek olsa da, bilişsel anlamda esnek tavır sergileyebilmesi için kendi kapasitesine güvenmesi önemlidir. Bandura'ya (1982) göre bireyler yapabilecekleri konusunda çeşitli düşünsel süreçlerden geçerek tepkilerini ve emeklerini de biçimlendirir. Birey başarısız olacağı inancı taşımamalıdır.

Bilişsel esneklik kavramına sahip kişiler tepkilerini, yaşanan olayın normalini tekabül edecek; farklı olaylarda tepkide bulunma alternatiflerini gözden geçirebilirler. Bireyler bilişsel esnekliklerini yalnızca bir olay veya yaşam sürecinin herhangi bir aşamasında değil küçük sorunlar karşısında, gündelik meselelerde, üretkenlik barındıran yaşamın herhangi bir zamanında göstermelidir (Martin ve Anderson, 2001; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998).

2.5.1 Bilişsel Davranışçı Terapilere Göre Bilişsel Esneklik

Bilişsel Davranışçı Terapilere göre sertlik ve değişmezlik ruhsal problemlerin temelini oluşturur (Ellis, 1975). Bireylerin fonksiyonelliğinin üç temel sınıfı mevcuttur. Bunlar: fikirler, hisler ve tepkilerdir. Bahsedilen üç sınıf aralarındaki etkileşim halindedir. Bu nedenle bireylerin yaşanan bir durumda fikir üretme şekilleri farklılaşırsa, yüksek ihtimalle bahsedilen bu durumda nasıl duygulara kapıldıkları ya da tepkileri de farklılaşma gösterir. Tepkilerimizdeki farklılaşmalar yine aynı şekilde fikirlerimizde farklılaşmaya sebep olur (Ellis, 1975). Bununla birlikte Akılcı duygusal davranışçı terapinin prensiplerine göre psikolojik sorunlarımızın zemininde fonksiyonel olmayan düşünme şekillerimizdir. Fonksiyonel olmayan düşünme şekli, mübalağa etme, hafife alma, standartlara oturtma, akla uygun olmayan ihtimalleri düşünme, doğru olmayan analizlerle birlikte yalnızca olumlu ya da yalnızca olumsuz gibi fikirlerle anlaşılır. Akılcı duygusal davranışçı terapiye göre bireyler iç dünyalarını, karşılarındaki bireyi ve dış dünyayı çeşitli yönlerden

değerlendirirler. Birincisi bunları mantıklı, tolere edilebilir şekilde gözlemledikleri; diğeri mantık barındırmayan, tolere edilemez olarak gözlemledikleri bir bakış açısidir. Mantıklı fikirler şartsız değil, durumlara göre farklılık gösterebilen, gönüllülük esaslı bir bakıştır.

Akılcı bulunmayan kabullenilmiş görüşler ise sert ve değiştirilemezdir. Gereklilikler gündemdedir. Problemlerin kusursuz çarelerinin mevcut olması zorunluluğundan bahseder (Ellis, 1975). ADDT’de, bilişsel esneklik kavramı önemli bir yere sahipken; sert ve keskin olmayan şekillerde sorunları ortadan kaldırma seçeneği kabul görmemektedir. Birey problem çözme konusunda kendini geliştirmeye, pozitif iletişimler yürütmeye ve daha olumlu bir hayat gereksinimi hissediyor ise sert düşünme biçimlerini değiştirilebilir bir hale çevirmelidir. Lippard-Justice’e (1989) göre bireylerin bilişsel anlamda esnek davranma motivasyonu, bireyin kendini anlamlandırma ve kendi içsel iletişiminin dış dünyadaki bireylerle olan iletişimine ne şekilde etki ettiği konusunda mühim bir emsaldir. (Akt., Martin ve Rubin, 1995).

Ellis ve Dryden’a (2007), göre bireyin ruhsal olarak iyilik halini oluşturabilmesi, yaşamına devam etmesi ve tüm bunlardan keyif alması için; iç dünyasıyla ve çevresi ile etkileşim için olma, anlayış, net olmayan durumlar karşısında kabullenici davranma, hayal ürünü olmayan gelecek planları şeklinde çeşitli kıstasları mevcuttur. Esneklik de bu kıstaslara dahildir. İyilik halinde ve kişilik gelişimini tamamlamış kişiler fikirlerinde esneklik göstermeye meyillidirler, çevrelerini algılayışlarında farklılaşmaya açık toparlayıcı bir tavır gösterirler. Hem çevreleri hem de kendileri için sert ve dogmatik doğruları benimsemezler. Zira bunların huzurlu ve keyifli bir yaşam sürdürmeye engel olduğunu düşünürler.

Bilişsel Davranışçı Terapi ise, çökkünlük hali konusunda yaptığı çalışmalar neticesinde Beck' in öncülük ettiği, genel tabiriyle yanlış fikirleri değiştirerek ruhsal bunalımları durduran bakış açılarının tamamıdır (Beck, 2005). Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi ve Bilişsel Davranışçı Terapi' nin çeşitli yakın yönleri mevcuttur. (Beck, Rush, Shaw ve Emery, 1979). Bilişsel Terapi de negatif fikirleri ve entegrasyonu sağlanamayan düşünceleri açıklamayı ve farklılaştırmayı önemseyen, içgörü kavramına dayanan bir yöntemdir. Kişinin düşünsel boyutunu açıklarken şemalarını ve bireyin otomatik düşünme şekillerini de inceler. Beck’e (1967) şemaları, bireye etkide bulunan çevresel etkileri engelleyen, matematikselleştiren, gözlemleyen yapılar olarak açıklar. Bireyin toplumdaki insanları sınıflandırmasına ön ayak olur. Mantıksal çerçevede düşünme, otomatik düşünce veya çevrenin etki ettiği bir durum olup olmadığını fark etmeden tüm bilişsel aşamaları sürdürür. Şemalar esnek olma - esnek olmama, açıklık- kapalılık, geçirgen – geçirgen olmama şeklinde çeşitli nitelikleri mevcuttur (Akt., Clark, Beck ve Alford, 1999). Şemaların kapalı, esnek, bulunmaması halinde bireyin ruhsal iyilik hali güven arz etmemektedir.

BDT bilişsel esnekliği, bireyin olaylara çeşitli pencelerden bakabilmesi ve olaylara entegre olabilmesi olarak açıklar. Sert ve sorgulamaya kapalı düşünce kalıplarının tersidir. (Bochner ve Kelly,1974).

Beck ve arkadaşlarına (1979) psikolojik sorunları olay bireylerin düşünürken çeşitli hatalar yaptıklarını ifade ederler. Çeşitli düşüncelere kapıldıklarını, bu düşüncelerin sert, ısrarcı, bilişsel esneklik barındırmayan şekillerde olduğunu ifade ederler. Beck ve arkadaşlarının 'Bilişsel Çarpıtma' olarak isimlendirdiği maddeler aşağıdaki gibidir:

Keyfi Çıkarsama: Delil bulunmadan veya aksine delillerin bulunduğu hallerde dahi belirtilen hedefe varmayı varmayı belirtir.(Beck, 1979). Birey samimi olmayan bir biçimde mevcut halini yalnız bir pencereden ve yalnız bir tane varış noktası olacağı düşüncesi ile incelemekte, bu aşamada diğer bireylerden gelen ona kamçılayacak söylemleri dahi önemsememektedir. Buna karşınbilişsel esneklik kavramı bireyin dış dünyada ona etki edebilecek her şeye karşı yalın ve geçirgen olmasını kapsamaktadır. Birey herhangi bir varış noktası ümidi ile yaşamaz.

Seçici Soyutlama: Vakaları ortamından ayrı tutarak net bir notayı mercek altına alma, mevcut vakada önemli sayılabilecek diğer ayrıntıları göz ardı ederek mercek altına almış olduğu noktayı derinleştirmedir(Beck ve arkadaşları, 1979). Birey etraftan gelen pozitif yorumları ihmal eder ve yalnızca bir tane olumsuz söyleme yoğunlaşır, bu şekilde kendisinin eksik olduğu düşüncesine kapılır. Bilişsel esnekliği yüksek kişilerin kendini eksik görme oranı düşüktür (Martin ve Anderson, 1998).

Aşırı Genelleme:Kısıtlı bir alanı misal göstererek zemini kurulmuş bir genellemeyi savunmak ve bunu uygulamaktır. (Beck ve Ark. 1979). Bilişsel esnekliği yüksek olan kişiler bu tarz yaklaşımlarda bir soru cümlesi ortaya atarak onu algılama, gerçek ya da hatalı olduğunu çözme hedefinde olurlar. Bir konuda sert, dogmatik düşüncelere kapılmayı tercih etmezler. Yerine göre davranış ve çözümleme ilkesinden yola çıkarlar.

Büyütme ve Küçültme: Kişinin olayları içselleştirirken ve aktarırken çeşitli kişisel yükler yüklemesidir. Yaşanan negatif durumların daha mühim pozitif olayların ise nispeten az mühim olduğu biçiminde bir algıları gösterebilirler(Beck ve Ark. 1979).

Bireyselleştirme: Mevcut durumunda problem halinde olan bireylerin içsel dünyalarına ve psikolojik durumları ile gereğinden fazla ilgilenmeleridir. Bireyin iç dünyası dışında veya kendisi ile alakalı olmayan bir durum ile arasında ilişki kurması ve yaşananlardan kendine pay çıkarıp kendini suçlu görmesidir (Beck ve Ark.1979).

Kesinci, İkili Düşünme:“Zormalama” yani gerekliliklerdir. Bireyin çevrenin ya da kendisinin olaylar karşısında ne gibi tepkiler vermesi konusunda net bir fikri mevcuttur. Kişinin kendisinin ya da başkalarının tam olarak nasıl davranması

gerektiğine ilişkin kesin bir görüşü vardır ve kendisinin ve diğer insanların tepkileri kendi düşündüğü şekilde olmazsa bunun olumsuz sonuçlar doğurabileceği görüşündedir (Beck, 1979). Fakat birey tepkisini ortaya koyarken çeşitli alternatifleri mevcuttur. Bu durum bireyin kendisi için geçerli olduğu gibi çevresindeki diğer bireyler için de aynı şekildedir. Bireyin diğer bireylerin tepkileri hususunda sert ve net çizgilerinin olması son derece olumsuz bir durumdur. Aynı zamanda kişiler zaman zaman olayları iyi-kötü, güzel-çirkin şeklinde algılayabilir. Yaşamdaki tüm olayların birbirinin zıttı olabilecek nokta olarak algılanması mümkündür. (Beck ve Ark. 1979). “güzel – çirkin” biçimindeki bir algılama şekli son derece sert olmasının yanı sıra günlük yaşamda geçerliliği mevcut değildir.

Bilişsel Davranışçı Terapi' nin depresyon bakış açısına göre depresyonda olabilecek kişinin fikir ve görüşleri, net ve serttir (Young, Weinberger ve Beck, 2011). Doğru-yanlış, iyi-kötü biçiminde bir kalıpları mevcuttur. Bu biçimde bir sertliğin sorgulanmayan, mantığı aranmayan fikirleri onaylamayı kolaylaştırdığı bilgisi mevcuttur. Bu şekilde bu fikirler dogmatik boyuta ulaşmakta ve depresyon süreklilik kazanmaktadır. Dennis'e göre (2009) depresif kişilere, basmakalıp görüşlere karşı çıkma yolları aracılığı ile bilişsel anlamda esnek olmalarına yardımcı olurken mevcut sertliği ortadan kaldıracaktır. Yani BDT' nin eşlik ettiği olumlu farklılaşmalarla kişinin bilişsel esnekliğinin yükseltilmesi, bir farklılaşma ortamı oluşturacaktır. Problem günden güne etkili duruma bürünmüş ise birey bilişsel esneklik yeteneğini barındırmıyor demektir.

Yukarıda açıklandığı üzere; kişilerin durumlar karşısında sert olmayan, değiştirilebilir pencereden bakarlar ise yaşanan durumlar karşısında daha doğru sonuca varabilecekleri düşünülmektedir. Bilişsel esneklik akılcılıktan oluşur. Dogmatik olan düşünce tarzlarının aksidir.

2.6 Bilişsel Esneklik-Empatik Eğilimin İlişkilendirilmesi

Ulusal kaynaklarda bilişsel esneklik düzeyi ve empatinin ilişkilendirildiği bir çalışmaya rastlanmamış olup uluslararası çalışmalar incelendiğinde beyin hasarı ardından insan davranışlarındaki empati ve bilişsel esneklik düzeyinin incelendiği bir çalışma yapıldığı görülmüş olup Grattan, L. M., Bloomer, R. H., Archambault, F. X., & Eslinger, P. J. (1994)' ün yürüttüğü 19-72 yaş arası 50 kişiden oluşan bir gruba Hogan empati ölçeği ve standart bilişsel esneklik ölçeği uygulanmış olup beyin hasarının ardından bireylerdeki empati becerisinin ve bilişsel esnekliğin düştüğünü saptamışlardır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve elde edilen verilerin analiz sürecine yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Evren araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür (Karasar, 2002, s: 109). Örneklem belli bir evrende, belli kurallarla seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük bir kümedir (Karasar, 2002, s:110).

Araştırmanın evrenini İstanbul İli'nde çekişmeli boşanma sürecinde olan bireyler, araştırmanın örneklemi ise İstanbul Anadolu Adalet Sarayı 1.,2.,3.,...23. aile mahkemelerinde 2018-2019 yıllarında çekişmeli boşanma davaları devam etmekte olan bireyler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu 98' i kadın 67' si erkek olmak üzere 165 kişiden oluşmaktadır. Buna bağlı olarak araştırmada oranlı küme örneklem şekli uygulanmıştır.

3.3 Verilerin Toplanması

Yapılan çalışmanın amacına uygun olacak veri toplama araçlarını belirlemek amacı ile literatür incelenmiş ve kullanılan ölçme aracına danışman ile karar verilmiştir. Araştırmanın amacına hizmet eden gerekli veri toplama araçları için Adalet Bakanlığı'ndan ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nden gerekli izinler alınmış ve kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Ardından İstanbul Anadolu Sarayı 1.,2.,3.,...23. aile mahkemelerinde 2018-2019 yıllarında çekişmeli boşanma davaları devam eden bireylerden ulaşılabilen ve gönüllü olanlara hazırlanan veri toplama aracı araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Veri toplama aracının uygulama süreci 15-20 dakika arasında sürmüştür. Ardından analiz sürecine geçilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmada 'Kişisel Bilgi Formu', 'Empatik Eğilim Ölçeği', 'Bilişsel Esneklik Ölçeği' kullanılarak veriler toplanmıştır.

3.4.1 Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Katılımcıların demografik bilgilerini belirlemek amacı ile uygulanmış olan formdur. Araştırmacı tarafından düzenlenmiş olan bu form bireylerin cinsiyet, yaş, çalışma, durumu, eğitim durumu, eşlerinin eğitim durumu, evlenme şekli, evlilik süresini, evlilik yaşını, çocuk sayısını, evlilik sürecinde sorunların çözümüne yönelik profesyonel yardım alıp almama durumunu, boşanma konusunda kararı kimin verdiğini, boşanma aşamasında diğer eşin talep ve beklentileri anlayabilme durumunu belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu Ek 1' de sunulmuştur.

3.4.2 Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Üstün Dökmen(1988) yılında empatik duyarlılığı olan kişilerin kişilik özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış olan likert türü bir ölçme aracıdır. Ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte her bir maddenin karşısında 1' den 5' e kadar rakamlar yer almaktadır. Bireyler her bir maddeyi 1' den 5' e kadar olan sayılardan birisini işaretleyerek cevaplandırmaktadırlar. Burada sayıların tamamen aykırı (1), oldukça aykırı(2), kararsızım (3), oldukça uygun(4), tamamen uygun (5) şeklinde ifadelerle karşılık gelmektedir. Bireylerin her bir madde için işaretlediği sayı bireyin o maddeye ilişkin puanını oluşturmaktadır. Ölçekte 8 madde negatif yazılmış olup, bunların planlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Empatik Eğilim Ölçeği' nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Dökmen (1988) ve Tanrıdağ (1992) tarafından yapılmış cronbach alpha değeri 0,82 bulunmuştur. Empatik Eğilim Ölçeği Ek 2' de sunulmuştur.

3.4.3 Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ)

Martin ve Rubin tarafından 1995 yılında geliştirilmiş Öner Çelikkaleli tarafından 2014 yılında Türkçe' ye uyarlanmış olan kişinin bilişsel esneklik düzeyini ölçmeyi amaçlayan bilişsel esneklik ölçeği 6'lı likert tipi derecelendirmenin (1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3- biraz katılmıyorum, 4- biraz katılıyorum, 5-katılıyorum 6- kesinlikle katılıyorum) kullanıldığı bir ölçektir. Toplam puan her maddeye verilen yanıtların toplanması ile elde edilmektedir. Yüksek puanlar yüksek düzeyde bilişsel esnekliği gösterirken düşük puanlar düşük bilişsel esnekliği göstermektedir. Ölçeğe ilişkin farklı çalışmalarda elde edilen Cronbach alfa katsayıları .72 ile .87 arasında değişmektedir. Bir hafta ara ile yapılan iki uygulama sonucunda ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısının .83 olduğu bildirilmiştir (Martin ve Rubin, 1995). Ölçek bilişsel esneklik düzeyinin değişken olduğu çalışmalarda yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bilişsel Esneklik Ölçeği Ek 3' ta sunulmuştur.

3.5 Verilerin İstatiksel Analizi

Analiz sürecine başlamadan önce katılımcılardan elde edilen verilerin SPSS 24.0 istatistik programına girişı yapılmıştır. Analizlerde puanların normal dağılım uygunluğunun belirlenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçek puanının basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo 1997).

Değerler incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -3 ile +3 arasında olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre ölçek puanlarının normal dağıldığı belirlenmiştir. Bu kapsamda hitopez testlerinde parametik test teknikleri kullanılmıştır. Puanların sosyodemografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. t testi, 2 gruplu demografik değişkenlerin analizinde kullanılırken ANOVA testi k ($k > 2$) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır. Bununla birlikte puanlar arasındaki ilişkinin incelenmesinde pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölüm, araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilerin elde edilmesi beklenen sonuçlara yönelik analizlerin tablolatırılmış sonuçlarını ve yorumlarını içermektedir.

Çizelge 4.1:Bireylerin Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	98	59,4
	Erkek	67	40,6
Yaş	26-35 yaş aralığı	63	38,2
	36-56 yaş aralığı	102	61,8
Çalışma Durumu	Evet	89	56,7
	Hayır	68	43,3
Eğitim Durumu	Okur-yazar	1	,6
	İlköğretim	55	33,3
	Lise	36	21,8
	Üniversite	60	36,4
	Yüksek lisans\Doktora	13	7,9
	Okur-yazar	2	1,2
Eş Eğitim Durumu	İlköğretim	59	35,8
	Lise	39	23,6
	Üniversite	56	33,9
	Yüksek lisans\Doktora	9	5,5
Şu andaki eşinizle nasıl evlendiniz?	Tanışıp anlaşıarak	85	51,5
	Görücü usulü\İsteyerek	76	46,1
	Görücü usulü\İstemeyerek	4	2,4
	Diğer	0	0,0
	0-1 yıl	8	4,8
Ne kadar süredir evlisiniz?	1-5 yıl arası	43	26,1
	6-10 yıl arası	37	22,4
	11-15 yıl arası	12	7,3
	16-20 yıl arası	7	4,2
	21 ve sonrası	58	35,2
	20 yaş altı	24	15,0
Kaç yaşında evlendiniz?	20-25 yaş arası	66	41,3
	26-30 yaş arası	46	28,8
	31-35 yaş arası	20	12,5
	36-40 yaş arası	4	2,5
	Yok	17	10,3
Kaç çocuğunuz var?	Tek çocuk	38	23,0
	İki çocuk	60	36,4
	Üç veya daha fazla	50	30,3
Evliliğiniz süresince sorunların çözümüne yönelik profesyonel yardım(aile danışmanlığı vs.) aldınız mı?	Evet	58	35,8
	Hayır	104	64,2
Boşanma konusunda kararı kim verdi?	Eşim	16	9,7
	Ben	90	54,5
	İkimiz birlikte	59	35,8
Eşinizin boşanma aşamasında taleplerinizi ve beklentilerinizi anlayabildiğini düşünüyor musunuz?	Evet	23	14,0
	Hayır	140	85,4

Çalışmaya katılan bireylerin %59,4'ü kadın, %40,6'sı erkektir. Buna göre bireylerin büyük bir çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu gözlemlenebilmektedir. Bireylerin %61,8'i 36 ile 56 yaş aralığında, %38,2'si ise 26 ile 35 yaş aralığındadır. Bireylerin %56,7'si çalışırken %43,3'ü çalışmamaktadır. Buna göre bireylerin büyük bir bölümünün çalıştığı söylenebilmektedir.

Çalışmaya katılan bireylerin %36,4'ü üniversite mezunu, %33,3'ü ilköğretim mezunu, %21,8'i lise mezunudur. Çalışmadaki bireylerin %35,8'nin eşleri ilköğretim mezunu, %33,9'unun eşi üniversite mezunu, %23,6'sının eşi ise lise mezunudur.

Çalışmaya katılan kişilerin %51,5'i eşi ile tanışıp anlaşarak evlenmiş, %46,1'i eşi ile görücü usulü\isteyerek evlenmiş, %2,4'ü ise görücü usulü\istemeyerek eşi ile evlenmiştir. Buradan bireylerin yarıdan fazlasının eşi ile tanışıp anlaşarak evlendiği söylenebilmektedir.

Çalışmaya katılan bireylerin %35,2'si 21 yıl ve daha fazla bir süredir evli, %26,1'i 1 ile 5 yıl aralığında evli, %22,4'ü 6 ile 10 yıl aralığında evli, %7,3'ü 11 ile 15 yıl aralığında evli olduğu gözlemlenebilmektedir. Bireylerin %41,3'ü 20 ile 25 yaş aralığında evlenmiş, %28,8'i 26 ile 30 yaş aralığında evlenmiş, %15'i 20 yaş altında evlenmiş, %12,5'i 31 ile 35 yaş aralığında evlenmiştir. Bireylerin büyük bir bölümünün 20 ile 25 yaş aralığında evlendiği gözlemlenebilmektedir.

Çalışmaya katılan kişilerin %36,4'ünün iki tane, %30,3'nün üç veya üçten fazla, %23'nün tek çocuğu bulunmaktadır. Kişilerin %10,3'nün çocuğu bulunmamaktadır. Evliliği süresince sorunların çözümüne yönelik profesyonel yardım alan kişiler %35,8 iken almayan kişiler %64,2' dir.

Boşanma konusunda kendisi karar veren bireyler %54,5 iken %35,8'i boşanma konusunda eşler ikisi birlikte karar vermiş, %9,7 'sinin ise boşanma konusunda kararı eşi vermiştir.

Eşinin boşanma aşamasında talep ve beklentilerini anlayabildiğini düşünen bireyler %14, eşinin boşanma aşamasında talep ve beklentilerini anlayamadığını düşünen bireyler ise %85,4'tür. Buna göre çalışmaya katılan bireylerin büyük bir çoğunluğu eşinin boşanma aşamasında talep ve beklentilerini anlayamadığını düşünmektedir (Bkz. Tablo 1).

Çizelge 4.2:Bireylerin Boşanma Davasının Açılmasının Öncelikli Nedenine İlişkin Bulgular

		Hayır		Evet
Boşanma davasının açılmasının öncelikli nedeni	Şiddetli Geçimsizlik	n	30	136
		%	18,1	81,9
	Ekonomik Sorunlar	n	123	43
		%	74,1	25,9
	Eş tarafından şiddete maruz kalma	n	134	32
		%	80,7	19,3
	Aldatılma	n	130	36
		%	78,3	21,7
	Diğer	n	160	6
		%	96,4	3,6

Çalışmaya katılan bireylerin %81,9'u şiddetli geçimsizliğin boşanma davasının açılmasının öncelikli nedeni olduğunu, kişilerin %25,9'u ekonomik sorunların boşanma davasının açılmasının öncelikli nedeni olduğunu , kişilerin %19,3'ü eş tarafından şiddete maruz kalmanın boşanma davasının açılmasının öncelikli nedeni olduğunu, bireylerin %21,7'si aldatılmanın boşanma davasının açılmasının öncelikli nedeni olduğunu ileri sürmüştür.

Çizelge 4.3:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Betimsel İstatistikleri

	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Bilişsel Esneklik	166	2,50	5,33	4,12	0,65	-,437	-,615
Empatik Eğilim	166	2,65	3,90	3,43	0,26	-,782	,740

Bilişsel Esneklik puan ortalaması $4,12 \pm 0,65$, Empatik Eğilim puan ortalaması $3,43 \pm 0,26$ dır. Çarpıklık ve basıklık değerleri -3 ile +3 aralığında olduğundan veriler normal dağılıma uygunluk göstermektedir.

Çizelge 4.4:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Cinsiyete göre Karşılaştırılması

Cinsiyet		n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bilişsel Esneklik	Kadın	98	4,40	0,58	7,980	,000
	Erkek	67	3,70	0,52		
Empatik Eğilim	Kadın	98	3,54	0,20	7,054	,000
	Erkek	67	3,27	0,26		

Çalışmaya katılan kadın ve erkekler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Kadınların Bilişsel Esneklik düzeyi erkeklerden daha yüksektir.

Çalışmaya katılan kadın ve erkekler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Kadınların Empatik Eğilim düzeyi erkeklerden daha yüksektir.

Çizelge 4.5: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Yaşa göre Karşılaştırılması

Yaş		n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bilişsel Esneklik	26-35 aralığı	yaş 63	4,37	0,60	4,126	,000
	36-56 aralığı	yaş 102	3,96	0,64		
Empatik Eğilim	26-35 aralığı	yaş 63	3,44	0,17	,460	,646
	36-56 aralığı	yaş 102	3,42	0,30		

Yaş aralığı farklı bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). 26 ile 35 yaş aralığında olan bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi daha yüksektir.

Yaş aralığı farklı bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$) .

Çizelge 4.6:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılması

Çalışma Durumu		n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bilişsel Esneklik	Evet	89	4,09	0,59	-,385	,701
	Hayır	68	4,13	0,74		
Empatik Eğilim	Evet	89	3,38	0,22	-2,241	,027
	Hayır	68	3,48	0,31		

Çalışan ve çalışmayan bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çalışan ve çalışmayan bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Çalışmayan bireylerin Empatik Eğilim düzeyi daha yüksektir.

Çizelge 4.7:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Eğitim Durumuna göre Karşılaştırılması

Eğitim Durumu		n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	Okuryazar-İlköğretim	56	3,91	0,71	3,389	,020
	Lise	36	4,10	0,63		
	Üniversite	60	4,28	0,59		
	Yüksek lisans\Doktora	13	4,22	0,58		
Empatik Eğilim	Okuryazar-İlköğretim	56	3,44	0,32	,412	,744
	Lise	36	3,46	0,26		
	Üniversite	60	3,41	0,19		
	Yüksek lisans\Doktora	13	3,40	0,25		

Eğitim durumu farklı bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Üniversite mezunu bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en yüksek iken (4,28), okuryazar-ilköğretim mezunu bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en düşüktür.

Eğitim durumu farklı bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.8:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Eş Eğitim Durumuna göre Karşılaştırılması

Eş Eğitim Durumu	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	Okuryazar-İlköğretim	61	3,95	0,71	3,223 ,024
	Lise	39	4,06	0,62	
	Üniversite	56	4,29	0,60	
	Yüksek lisans\Doktora	9	4,34	0,50	
Empatik Eğilim	Okuryazar-İlköğretim	61	3,44	0,33	,709 ,548
	Lise	39	3,46	0,22	
	Üniversite	56	3,40	0,19	
	Yüksek lisans\Doktora	9	3,36	0,28	

Eşlerinin eğitim durumu farklı olan bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Eşi Yüksek lisans\Doktora olan bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en yüksek iken (4,34) eşi okuryazar-ilköğretim mezunu olan bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en düşüktür.

Eşlerinin eğitim durumu farklı olan bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.9:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Şu anki Eş İle Evlenme Durumuna göre Karşılaştırılması

Şu andaki eşinizle nasıl evlendiniz?	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	Tanışıp anlaşılarak	85	4,29	6,912	,001
	Görücü usulü\İsteyerek	76	3,92		
	Görücü usulü\İstemeyerek	4	3,98		
	Tanışıp anlaşılarak	85	3,44		
Empatik Eğilim	Görücü usulü\İsteyerek	76	3,41	,723	,487
	Görücü usulü\İstemeyerek	4	3,56		

Şu anki eşi ile evlenme durumu farklı olan kişiler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$).Tanışıp anlaşılarak evlenen kişilerin Bilişsel Esneklik düzeyi en yüksek iken (4,29), görücü usulü\isteyerek evlenen kişilerin Bilişsel esneklik düzeyi en düşüktür.

Şu anki eşi ile evlenme durumu farklı olan kişiler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$) .

Çizelge 4.10:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Evli Olma Süresine göre Karşılaştırılması

Ne kadar süredir evlisiniz?	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	0-1 yıl	8	4,17	2,258	,065
	1-5 yıl arası	43	4,30		
	6-10 yıl arası	37	4,22		
	11-20 yıl arası	19	3,99		
	21 ve sonrası	58	3,95		
Empatik Eğilim	0-1 yıl	8	3,42	,562	,691
	1-5 yıl arası	43	3,40		
	6-10 yıl arası	37	3,40		
	11-20 yıl arası	19	3,43		
	21 ve sonrası	58	3,47		

Evli olma süresi farklı bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Evli olma süresi farklı bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$) .

Çizelge 4.11:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Evlenme Yaşına göre Karşılaştırılması

Kaç yaşında evlendiniz?		n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	20 yaş altı	24	3,95	0,66	,987	,401
	20-25 yaş arası	66	4,19	0,70		
	26-30 yaş arası	46	4,19	0,58		
	31 yaş ve sonrası	24	4,07	0,56		
Empatik Eğilim	20 yaş altı	24	3,50	0,24	2,327	,077
	20-25 yaş arası	66	3,45	0,27		
	26-30 yaş arası	46	3,43	0,22		
	31 yaş ve sonrası	24	3,32	0,27		

Evlenme yaşı farklı olan bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Evlenme yaşı farklı olan bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.12:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Çocuk Sayısına göre Karşılaştırılması

Kaç çocuğunuz var?	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	Yok	17	4,08	0,51	3,111 ,028
	Tek çocuk	38	4,38	0,57	
	İki çocuk	60	4,09	0,65	
	Üç veya daha fazla	50	3,96	0,71	
Empatik Eğilim	Yok	17	3,36	0,13	,801 ,495
	Tek çocuk	38	3,40	0,20	
	İki çocuk	60	3,44	0,26	
	Üç veya daha fazla	50	3,46	0,32	

Çocuk sayıları farklı olan bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Tek çocuğu olan bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en yüksek iken (4,38), üç veya daha fazla çocuğa sahip bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en düşüktür.

Çocuk sayıları farklı olan bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.13:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Profesyonel Yardım Alıp Almama Durumuna göre Karşılaştırılması

Evliliğiniz sorunların çözümüne yönelik profesyonel danışmanlığı vs.) aldınız mı?	süresince yardım(aile n	n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bilişsel Esneklik	Evet	58	4,24	0,69	1,585	,115
	Hayır	104	4,07	0,62		
Empatik Eğilim	Evet	58	3,41	0,23	-,741	,459
	Hayır	104	3,45	0,27		

Sorunların çözümüne yönelik profesyonel yardım alan kişiler ile almayan kişiler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır($p>0,05$).

Sorunların çözümüne yönelik profesyonel yardım alan kişiler ile almayan kişiler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.14:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Boşanma Kararını Veren Bireye göre Karşılaştırılması

Boşanma kim verdi?	konusunda kararı	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bilişsel Esneklik	Eşim	16	3,53	0,69	8,464	,000
	Ben	90	4,22	0,60		
	İkimiz birlikte	59	4,11	0,65		
Empatik Eğilim	Eşim	16	3,14	0,32	13,922	,000
	Ben	90	3,48	0,24		
	İkimiz birlikte	59	3,43	0,22		

Boşanma kararını veren birey\ bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Boşanma kararını kendisi veren bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en yüksek iken(4,22)

boşanma kararını eşi veren bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi en düşüktür (3,53).

Boşanma kararını veren birey\ bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Boşanma kararını kendi veren bireylerin Empatik Eğilim düzeyi en yüksek iken (3,48), boşanma kararını eşi veren bireylerin Empatik Eğilim düzeyi en düşüktür (3,14).

Çizelge 4.15: Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının Eşin Boşanma Aşamasında Talep ve Beklentilerini Anlama Durumuna göre Karşılaştırılması

Eşinizin boşanma aşamasında taleplerinizi ve beklentilerinizi anlayabildiğini düşünüyor musunuz?		n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bilişsel Esneklik	Evet	23	4,40	0,41	3,204	,002
	Hayır	141	4,07	0,68		
Empatik Eğilim	Evet	23	3,45	0,17	,697	,489
	Hayır	141	3,42	0,27		

Boşanma aşamasında eşinin talep ve beklentilerini anlayabildiğini düşünen bireyler ile düşünmeyen bireyler arasında Bilişsel Esneklik puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Boşanma aşamasında eşinin talep ve beklentilerini anlayabildiğini düşünen bireylerin Bilişsel Esneklik düzeyi daha yüksektir.

Boşanma aşamasında eşinin talep ve beklentilerini anlayabildiğini düşünen bireyler ile düşünmeyen bireyler arasında Empatik Eğilim puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Çizelge 4.16:Bilişsel Esneklik ve Empatik Eğilim Puanlarının İlişkisi

Correlations			
		Bilişsel Esneklik	Empatik Eğilim
Bilişsel Esneklik	r	1	,521**
	p		,000
Empatik Eğilim	r	,521**	1
	p	,000	

Bilişsel Esneklik puanı ile Empatik Eğilim ($r=0,521$) puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç ve Tartışma

Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın bu bölümünde, çalışmanın araştırma soruları ile ilgili elde edilen bulguların sonuçları ilgili alanyazın doğrultusunda tartışmalara ve ileride yapılacak olan çalışmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışma çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığının sınanmasıdır. Bu bölümde bu amaç doğrultusunda yapılan analizlerin sonuçlarına yer verilmektedir.

Araştırma kapsamında alt problemlerde bulunan çekişmeli boşanma sürecindeki bireylere yönelik demografik bilgiler empatik eğilim ve bilişsel esneklik düzeyleri ile ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, evlilik yaşı, çocuk sayısı, evliliğin gerçekleşme şekli, çalışıp çalışmama durumu ve boşanma nedeni üzerinde durulmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizin sonucuna bakıldığında, araştırmaya dahil olan kadınların ve erkeklerin bilişsel esneklik değerlendirilmesinde kadınların bilişsel esneklik düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu bununla birlikte kadınların empatik eğilim düzeylerinin de erkeklerden yüksek olduğu saptanmıştır. Köseoğlu (1994), Dinçyürek (2004) ve Kocabaş (2016)'nın araştırmasına göre ise empatik becerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Demografik değişkenlere göre empatik eğilimlerin incelendiği bir diğer çalışmada ise cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı saptanmıştır (Yılmaz ve Akyel, 2008; Ekinci, 2009; Kiraz, 2011; Gülle, 2015). Cinsiyete göre empatik eğilim düzeylerinin değerlendirildiği bir diğer çalışmada ise kadınların erkeklere göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yıldırım, 1992; Şahin ve Özbay, 1999; Atli, 2008; Kite, Deaux and Haines, 2008; Kapıkıran, 2009; Ekinci ve Aybek, 2010; Allemand, Steiger and Helmut, 2015; Gürsel, 2016; Uysal, 2016). Empatik eğilim kavramını Rogers (1983) empati gösterebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Kişilerin his ve düşüncelerini algılayabilmek empatik eğilim kavramı ile açıklanmaktadır. Ekinci ve Aybek (2010) kadınların erkeklere oranla daha incinebilir ve duygusal olduklarını bildirmektedir. Dökmen (1988) ise empatik eğilimi yüksek kişilerin ilişkilerinde daha ılımlı, anlayışlı ve olduklarını ifade etmektedir. Kadınların diğer bireylere yardımcı olma arzusunun erkeklere

oranla daha yüksek olma olasılığı düşünüldüğünde de kadınların empatik eğilim düzeylerinin yüksek olabileceğini sonucuna ulaşılabilir.

Bir diğer hedef çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin cinsiyete göre değişip değişmediğinin bulunmasıdır. Sonuçlara göre katılımcıların cinsiyetlerine göre Bilişsel Esneklik Ölçeği arasında anlamlı bir fark olduğu, kadınların bilişsel esneklik düzeylerinin erkeklerin bilişsel esneklik düzeylerinden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. (Bkz. Çizelge 4). Cinsiyet ve bilişsel esneklik ilişkisi incelendiğinde yapılan çalışmalarda anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. (Martin ve Rubin' in 1995; Zong vd, 2011). Altunkol (2011) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olan araştırmada ise bilişsel esneklik düzeyinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmış olup araştırmaya katılım sağlayan erkek bireylerin kadın bireylere oranla bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma dahilinde ise kadınların bilişsel esneklik düzeyleri erkeklerin bilişsel esneklik düzeyinden daha yüksektir.

Yapılan araştırmanın bir diğer alt amacı ise çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığıdır. Yaş değişkenine göre yapılan analiz sonucuna bakıldığında, 26-35 yaş arası bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğunun saptanmasına karşın çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Literatür bilgisi incelendiğinde ise Öz (2012)' nin araştırmasında ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile bulundukları öğrenim kademeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte daha önce yapılan çalışmalarda yaş ile bilişsel esneklik düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı çalışmalar dikkat çekmektedir. (Altunkol, 2011; Alparslan Kardeş, 2016; Dağgeçcen Başsu, 2016). İlgili alanyazı incelendiğinde Mert (2017) ' nin anlaşmalı ve çekişmeli boşanan bireylerin empatik eğilim düzeylerini karşılaştırdığı çalışmada empatik eğilim ile yaş arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığı, literatürde empatik eğilim düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir sonucun bulunduğu bir çalışmanın mevcut olmadığı görülmüştür.

Bir diğer alt amaç olan çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile eğitim durumları arasındaki analiz sonuçları incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunduğu, çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile eğitim durumları arasındaki analiz sonuçlarına bakıldığında üniversite mezunu bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin en yüksek olduğu, okur yazar- ilköğretim mezunu bireylerin ise bilişsel esneklik düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde ise daha önce bilişsel esneklik konusunda yapılan çalışmaların üniversite öğrenimine devam etmekte olan öğrencilere uygulandığı, bu sebeple eğitim durumu değişkeninin değerlendirmeye alınmadığı ve bu konuda herhangi bir veri mevcut olmadığı görülmüştür. Eğitim durumu ve empatik eğilim ilişkisi

konusunda ilgili alanyazı incelendiğinde Yetişen (2018)' in yapmış olduğu bağlanma stilleri ile empatik eğilim düzey ilişkisinin incelendiği çalışmada ise eğitim düzeyi değişkeni ile empatik eğilim arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı, Mert (2017) 'nin çalışmasında ve ilgili diğer alanyazı incelendiğinde de empatik eğilim düzeyi ile eğitim durumu arasında anlamlı bir sonucun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bireylerin eşlerinin eğitim durumları ile bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği analiz sonuçlarında ise eşi yüksek lisans/doktora mezunu bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu, eşleri okur yazar/ilkokul mezunu olan bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin bu araştırma dahilinde en düşük seviyede olduğu saptanmış olup bireylerin eşlerinin eğitim durumları ile bireylerin empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir sonuç bulunmadığı sonucuna ulaşılmış olup literatür incelendiğinde bireylerin eşlerinin bilişsel esneklik düzeylerinin ya da empatik eğilim düzeylerinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bireylerin eşleri ile evlenme durumlarına göre empatik eğilim ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise bu çalışma dahilinde tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu, görücü usulü evlenen bireylerin ise bilişsel esneklik düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Bireylerin eşleri ile evlenme durumları ile empatik eğilimleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür.

Bu çalışma dahilinde bireylerin evli olma süreleri ile hem bilişsel esneklik düzeyleri hem de empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır.

Evlenme yaşı ile bireylerin empatik eğilim düzeyleri ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise her ikisi ile de bu araştırma dahilince anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır.

Bireylerin sahip oldukları çocuk sayıları ile bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği analiz sonuçlarına bakıldığında tek çocuklu ebeveynlerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu, çocuk sayısı arttıkça bilişsel esneklik düzeyinin azalma gösterdiği sonucu saptanmış olup empatik eğilim düzeyi ile bireylerin sahip oldukları çocuk sayısı arasında herhangi bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bireylerin çekişmeli boşanma sürecinde profesyonel yardım alıp almama durumlarına göre empatik eğilim ve bilişsel esneklik düzeylerinin analiz sonuçları incelendiğinde hem bilişsel esneklik düzeyi ile hem de empatik eğilim düzeyi ile profesyonel yardım alıp almama durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır.

Bireylerin boşanma kararını kendisinin ya da eşinin vermiş olması durumuna göre empatik eğilim ve bilişsel esneklik düzeyinin incelendiği analiz sonuçlarına bakıldığında bu çalışmada boşanma kararını kendisi veren bireylerin

bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek seviyede boşanma kararını eşi verenlerin ise bilişsel esneklik düzeylerinin düşük seviyede olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde boşanma kararını kendisi veren bireylerin empatik eğilim düzeyleri yüksek boşanma kararını eşi veren bireylerin empatik eğilim düzeyleri düşük seviyededir.

Bireylerin boşanma aşamasındaki talep ve beklentilerini eşlerinin anladığı düşünme durumu ile bireylerin bilişsel esneklikleri ve empatik eğilimlerinin değerlendirildiği analiz sonuçlarına bakıldığında bilişsel esneklik düzeyi açısından anlamlı bir sonuç bulunduğu, boşanma sürecinde eşinin talep ve beklentilerini anladığını düşünen bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu saptanmış olup empatik eğilim ile herhangi bir anlamlı ilişkisi saptanamamıştır.

Araştırmanın genel amacı çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu şekilde bilişsel esneklik ve empatik eğilim gibi kuramsal açıklamalarda son dönemlerde yer etmeye başlayan bir ilişkinin mevcut olduğu ampirik olarak sunulmuştur. Bu hedefle yapılan analizlerden ortaya çıkan korelasyon değeri incelendiğinde bilişsel esneklik düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğu ($r=0,521$) görülmüştür. Çalışmanın hipotezi doğrulanmıştır. Bu sonuca göre bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan bireylerin empatik eğilim düzeyleri de yüksek olacaktır. Literatürde bu bulguyu destekleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

5.2 Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak bazı öneriler sunulabilir; Bu araştırma İstanbul Anadolu Adalet Sarayında çekişmeli boşanma sürecinde olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. İstanbul ili gerek boşanma sayıları ile gerekse çok kültürlü bir yapıda olması sebebi ile bu çalışma için uygun olarak öngörülmüştür.

- Bilişsel esneklik düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasındaki ilişki incelenerek, katılımcılardan erkek bireylerin kadın bireylere göre bilişsel esneklik düzeylerinin ve empatik eğilim düzeylerinin düşük olduğu göz önünde bulundurularak bu çalışmanın sınırlılığı olan çekişmeli boşanma sürecindeki erkeklerin bu süreci daha kolay atlatabilmeleri ve yeni yaşamlarına uyumlu şekilde katılabilmeleri amacı ile empatik eğilim ve bilişsel esneklik kazandırmaya eğitim, seminer düzenlenmelidir.
- Bu çalışma dahilinde eğitim düzeyi arttıkça bireylerin bilişsel esneklik düzeylerinin arttığı saptanmış olup ülkemizdeki eğitim düzeyinin artırılmasını destekleyen projeler geliştirilmeli bu konudaki mevcut projeler ise güçlendirilmelidir.

- Kişisel bilgi formu içerisinde bulunan 'evliliğiniz süresince evlilik problemlerini çözme konusunda profesyonel yardım aldınız mı?' sorusuna katılımcıların büyük bir kısmının 'hayır' cevabını verdiği görülmüş olup bu konuda yönlendirici ve destekleyici çalışmalara gerek duyulduğu düşünülmektedir. Bu amaçla medya kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşları destekleyici unsurların bu konuda çalışmalar düzenlemesi gerekmektedir.
- Mevcut durumda evlilik birliği devam etmekte olan bireylerin evlilik uyumlarını arttırmak amacı ile empati ve bilişsel esneklik konularında çalışmalar düzenlenmeli ve bu şekilde bireylerin birbirlerini hislerini ve fikirlerini algılayabilmeleri, sağlıklı iletişim kurabilmeleri gibi konularda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Boşanma sürecindeki bireylerle ilgili araştırma yürütülürken adliyede uygulama gerçekleştirmenin bireylerin boşanma sürecinde olmaları nedeni ile endişeli ve gergin oldukları ve kendilerine verilen ölçek ve formu uygulama konusunda düşük motivasyon gösterdikleri zaman zaman eksik bilgiler ile teslim ettikleri bununla birlikte mevcut ölçek ve formların dava sürecini etkilemeyeceği, bilimsel bir araştırma için kullanılacağı bilgisi hem yazılı hem de sözlü olarak katılımcılara bildirilmiş olmasına karşın katılımcıların ideal cevapları verme eğilim gösterdikleri görülmüştür. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak boşanma konulu çalışmaların yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Anıl, Y. Ş.** (2008). Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması(1.Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Akıntürk, T.** (1996). Aile Hukuku. Ankara: ÖSYM Basım Matbaası.
- Akkoyun, F.** (1987). Rehberliğin İlkeleri: Bilgiden Davranışa. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 20 (1-2). 151-161.
- Akdemir, A., Karaoğlu, A. D. A. ve Karakaş, A. D. G.** (2006). Çift Terapisi, *Türkiye’de Psikiyatri*, 8(8), 122-128.
- Aktamış, H.,& Ergin Ö.** (2007). Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*15(6). 41-44
- Aktaş, Ö.** (2011) Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler. Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye
- Altunkol, F.** (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Esneklikleri ile Algılanan Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Türkiye
- Ar, Ö.**(2014) Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Otizmlı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.
- Arıkan Ç.** (1999). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Arıkan, Ç.**,Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma, Ankara: Şafak Matbaacılık, 1992.
- Arıkan, Ç.** (1996). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları. Ankara: Aile AraştırmaKurumu Matbaası.
- Ateş, R.** (2009). “Evlilikte İlk Yıllar, Çatışmalar ve Güç Kavramı”, H. Yavuzer(Ed.), *Evlilik Okulu*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ateş, R.** (2014). Evlilikte ilk yıllar, çatışmalar ve “Güç” kavramı. *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri*. 114-124 İstanbul: Remzi.
- Bandura, A.** (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs NJ:Prentice-Hall.

- Battal, A.** (2008). Boşanma Sebepleri, TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Beck, A., T., Rush, A., Shaw, B., Emery, G.** (1979). *Cognitive therapy of depression*, New York: Guilford Pres.
- Beck, A., T.** (2005). *Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar*, İstanbul: Litera.
- Beck, A., T., Rush, A., Shaw, B., Emery, G.** (1979). *Cognitive therapy of depression*, New York: Guilford Pres.
- Bener, M.** (2000) Dindarlık-Eş Seçimi: SDÜ Örneği Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Bertiz, Y.** (2018) *Farklı Bilişsel Esneklik Düzeyine Sahip Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Karşı Motivasyon Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye
- Beşpınar, F.U.**, “Türkiye’de Evlilik” *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ed. M. Turgut ve S. Feyzioğlu, Ankara, 2014.
- Bıykoğlu, E.** (2012) Evlilik Uyumunun Mükemmeliyetçilik Özellikleri, Stresle Başa çıkma Stratejileri ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilir, Ş. ve Dabanlı, D.** 1990. Ailelerde boşanma vakaları sonucu çocukların geliştirdikleri tepkiler ve bu tepkileri doğuran faktörler. Aile Yazıları 3. Birey, Toplum ve Kişilik, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 143-155 s., Ankara.
- Bochner, A. P., Kelly, C. W.** (1974). Interpersonal competence rationale, philosophy and implementation of a conceptual framework. *Speech Teacher*, 23, 279-301.
- Canas, J. J.** (2006). Cognitive flexibility. 30 Nisan 2019 tarihinde http://www.ugr.es/~ergocogn/articulos/cognitive_flexibility1.pdf kaynağından alınmıştır.
- Clark, A. D., Beck, A. T., Alford, B. A.** (1999). *Scientific foundations of cognitive theory and therapy of depression*. Canada: John Wiley and Sons.
- Dennis, J. P., Vander Wal, J. S.**, (2009). The cognitive flexibility inventory: instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy Research*, 34, 241-253.
- Dökmen, U.** (1994). İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem Yayıncılık, İstanbul.

- Dökmen, Ü.** (2014). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati. (52.Baskı) İstanbul, Türkiye: Remzi Kitapevi.
- Dural M., Öğüz T., Gümüş M.A.** (2005). T Cilt: 3 - Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, s.:120.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı).** (2001). Aile Özel İhtisas Komisyonu Raporu (RaporNo: 259). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Egan, G.** (1975). The skilled helper: A model for systematic helping interpersonal relating. CA: Wdsworth Publishing Com., Inc.
- Ellis, A.,**(1975). *Humanistic psychotherapy :The rational-emotive approach*, NewYork: McGraw-Hill Book Company.
- Ellis, A., Dryden, W.** (2007). *The practice of rational emotive behavior therapy*. NewYork: Springer.
- Ellis, A.** (2007). *Overcoming resistance: a rational emotive behavior therapy integrated approach*. NewYork: Springer.
- Emiroğlu, K.** (2002). *Gündelik hayatımızın tarihi*. İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Erdener, N.,** (2003). Eğitimde “Yaratıcı Düşünme - Tasarım ve Öngörü Yeteneğinin Geliştirilmesi. 7 Eylül 2011 tarihinde http://www.kho.edu.tr/yayinlar/btym/bilgibankasi/genelkon/114_nusreterdener.htm kaynağından alınmıştır.
- Erişti, A.,** “Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki” *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2010.
- Ergün Ö.,** “ TMK’nın 166. Maddesinde Düzenlenen Boşanma Sebepleri, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6, (Eylül 2001)
- Evliçoğlu A.** (2006). *Çocuğum ve Ben Dergisi*, Sayı: 37
- Fisher, HE.,***Cinsel Aşkın Anatomisi*, (Çev. M. Gaspıralı), İstanbul: Varlık Yayınları, 2004.
- Gazioğlu, E.İ.** (2010). Aile Yaşam Döngüsü. (Editör: H. Yavuzer). Evlilik Okulu- Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri. (6. Basım). İstanbul: RemziKitapevi.
- Giddens, A.** (2000). Sosyoloji. (Çeviren: H. Özel ve C. Güzel), 1.Baskı, Ankara: AyraçYayınevi.
- Gladstein, G. A. and associates,** (1987). Empathy an counseling: Explorations in theory and research. New York: Springer-Verlag.
- Geçtan, E.,***Psikanaliz ve Sonrası*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Giddens, A.,***Sosyoloji*, Çev. C. Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000.

- Gökçe, B.**, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Savaş Yayınevi, Ankara, 1996.
- Gülsün, M., Ak, M. ve Bozkurt, A.**, “Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1 (1): 68-79, 2009.
- Güvenç, B.**, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Kırbaş Ö.** (1994). Türk Hukukunda Eşlerin Anlaşmasına Dayalı Boşanma, (MK. 134/3)İ. Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul.
- Larson, JH ve Holman, TB.** (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations* 43(2), 228-237.
- Levinger G.** (1970). A Social Psychological Perspective on Marital Dissolution. *Journal of Social Issues*, 32: 21-47
- Martin, M. M., Anderson, C. M., Thweatt, K. S.** (1998). Individuals' perceptions of their communication behaviors: a validity study of the relationship between the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale with aggressive communication traits. *Journal of social behavior and personality*, 13, 531-540.
- Martin, M. M., Rubin, R. B.** (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76, 623-626.
- Mc Cubbin, H. I; J, M, Patterson,** (1982). Family Adaptation to Crisis. *Family Stress, Coping, and Social Work*, 28: 385-390.
- Mert, Ö.** (2017). *Anlaşmalı ve Çekişmeli Boşanan Bireylerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
- Karasar, N.** (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemi (11.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Onur, B.** (2000). Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik-Yaşlılık- Ölüm (5. Baskı). Ankara: İmge Yayınları.
- Oğuzman, M. K., Dural, M.**, (2001). Aile Hukuku, İstanbul. s.115.
- Öz, F.** (1998). Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri, Empatik Becerileri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(2), 32-38.).
- Özgüven, İ. E.** (2004). *Psikolojik testler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgüven, İ.E.**, *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara, 2001.
- Özgüven, İ.E.**, *Evlilik ve Aile Terapisi*, PDREM Yayınları, Ankara, 2014.
- Özgüven, İ.E.**, *Evlilik ve Aile Terapisi*, PDREM Yayınları, Ankara, 2009.
- Öztan, B.** *Aile Hukuku*, Turan Kitabevi, Ankara, 2000.

- Özügürlü, B.**, *Evlilik ve Aile*, Nobel Yayınları, İstanbul, 1990.
- Rauch, J.** (2004). *Gay marriage: Why it is good for gays, good for straights, and good for America*. New York, NY: LLC.
- Richmond, V. P., McCroskey, J. C.** (1989). Willingness To communicate and dysfunctional communication processes. In C. V. Roberts, K. Watson ve L. L. Barker (Eds.), *Intrapersonal communication processes*, (s. 292-318). New Orleans LA: SPECTRA Pp.
- Saxena, S.P.**, (1994). Creativity and science education. 12 Eylül 2011 tarihinde <http://www.education.nic.in/cd50years/q/6j/BJ/6JBJ0401.htm> ka ynağından alınmıştır.
- Şenel, HG.**, “Eş Seçim Kararı” Ed. H. Yavuzer, *Evlilik Okulu*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Tanrıdağ, Ş.R.** (1992). Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Tarhan, T.**, *Evlilik Psikolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2007.
- Taşbaş, MB.** “Evlenmenin Şartları” *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, 2010.
- Thurston, B. J., Runco, M. A.**, (1999). Flexibility. *Encyclopedia of creativity: Volume 1*. S. R. Pritzker (Ed.), USA: Elsevier Inc.
- TÜİK**, (2007) Evlenme istatistikleri, Ankara: T.C. Türkiye İstatistik Kurumu
- Türk Medeni Kanunu** (2001), T.C. Resmi Gazete, 4721, 22 Kasım 2001.
- Türk Medeni Kanunu** (2001), T.C. Resmi Gazete, 4721, 22 Kasım 2001.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çabukça, F.** (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(5), 40-46.
- Türkarslan, N.** (2007). Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11): 99-107.
- Tutarel-Kışlak, Ş.**, “Evlilik Uyumu İle Nedensellik ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler” *Türk Psikoloji Dergisi*, 12 (40): 55-64, 1999.
- Young, J. E., Weinberger, A. D., Beck, A. T.** (2001). “Cognitive therapy for depression” *clinical handbook of psychological disorders: a step-by-step treatment manual*. (Ed. D. H. Barlow) New York: Guilford Pres.
- Velidedeoğlu, HV.**, *Ailenin Çilesi Boşanma*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1976.
- Velidedeoğlu, N.**, *Kadın Erkek İlişkilerinde Sorunlar ve Çözümler*, Morpa Yayınları, İstanbul, 2006.

- Yıldırım, A.** (1992). Sıradan Şiddet Türkiye’ye Özgü Olmayan Bir Sorun: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları (1. Baskı). İstanbul:Boyut Kitapları.
- Yılmaz, A.**, “Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar” *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4 (4): 49-58, 2001.
- Yıldırım, A.** (1992). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yetişen, A.** (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Empatik eğilim Düzeyi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
- Wiesman, R.S.** (1975). Crisis Theory and The Process of Divorce. *Social Casework*. 56:205-212.

(<http://aile.gov.tr/boşanmaistatistikleri>)

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu Bilgi Formu

EK 2: Empatik Eğilim Ölçeği

EK 3: Bilişsel Esneklik Ölçeği

EK 4: Etik Kurul Onayı

EK 1 : Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
2. Yaşınız: _____
3. Çalışıyor musunuz? Evet () Hayır ()
5. Eğitim Durumunuz:
Okur-yazar () İlköğretim () Lise () Üniversite () Yüksek lisans/doktora ()
6. Eşinizin Eğitim Durumu
Okur-yazar () İlköğretim () Lise () Üniversite () Yüksek lisans/doktora ()
- 7- Şu andaki eşinizle nasıl evlendiniz?
() Tanışıp anlaşılarak () Görücü usulü / İsteyerek
() Görücü usulü / İstemeyerek () Diğer.....
8. Ne kadar süredir evlisiniz?
0-1 yıl () 1-5 yıl arası () 6-10 yıl arası () 11-15 yıl arası () 16-20 yıl arası () 21 ve sonrası ()
- 9-Kaç yaşında evlendiniz?
() 20 yaş altı () 20-25 yaş arası () 26-30 yaş arası () 31-35 yaş arası () 36-40 yaş arası
10. Kaç çocuğunuz var?
() Yok () Tek çocuk () İki çocuk () Üç veya daha fazla
- 11- Boşanma davasının açılmasının **öncelikli** nedeni nedir?
() Şiddetli Geçimsizlik () Diğer () Eş tarafından şiddete maruz kalma
() Ekonomik Sorunlar () Aldatılma
12. Evliliğiniz süresince sorunların çözümüne yönelik profesyonel yardım (aile danışmanlığı vs.) aldınız mı? a. Evet b. Hayır
13. Boşanma konusunda kararı kim verdi?
a. Eşim
b. Ben
c. İkimiz birlikte
- 14-Eşinizin boşanma aşamasında taleplerinizi ve beklentilerinizi anlayabildiğini düşünüyor musunuz ?
a. Evet b. Hayır

EK 2: Empatik Eğilim Ölçeği

Aşağıda 20 cümle bulunmaktadır.

Bir cümledeki ifadeyi kendinize tamamen uygun bulacağınızı düşünürseniz 5'e, oldukça uygun bulacağınızı

düşünürseniz 4'e, oldukça aykırı bulacağınızı düşünürseniz 2'ye, tamamen aykırı bulacağınızı düşünürseniz 1'e

çarpı koyunuz. Eğer bir cümleye ilişkin olarak kararsızlık belirtecekseniz 3'e çarpı koyunuz.

1. Çok sayıda dostum var. (1) (2) (3) (4) (5)
2. Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır. (1) (2) (3) (4) (5)
3. Sıklıkla kendimi yalnız hissedirim. (1) (2) (3) (4) (5)
4. Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlamış olarak ayrılırlar. (1) (2) (3) (4) (5)
5. Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir. (1)(2)(3)(4)(5)
6. Duygularımı başkalarına iletmede güçlük çekerim. (1) (2) (3) (4) (5)
7. İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider. (1) (2) (3) (4) (5)
8. Birisiyle tartışırken bazen dikkatim onun söylediklerinden (1) (2) (3) (4) (5)
çok vereceğim cevap üzerinde yoğunlaşır.
9. Çevrede çok sevilen bir insanım. (1) (2) (3) (4) (5)
10. Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım. (1) (2) (3) (4) (5)
11. Düşüncelerimi başkalarına iletmede güçlük çektiğim olur. (1) (2) (3) (4) (5)
12. İnsanların çoğu bencildir. (1) (2) (3) (4) (5)
13. Sinirli bir insanım. (1) (2) (3) (4) (5)
14. Genellikle insanlara güvenirim. (1) (2) (3) (4) (5)
15. İnsanlar beni tam olarak anlamıyorlar. (1) (2) (3) (4) (5)
16. Girişken bir insanım. (1) (2) (3) (4) (5)
17. Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır. (1) (2) (3) (4) (5)
18. Genellikle hayatımdan memnunum. (1) (2) (3) (4) (5)
19. Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatırlar. (1) (2) (3) (4) (5)
20. Genellikle keyfim yerindedir. (1) (2) (3) (4) (5)

EK 3 : Bilişsel Esneklik Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler, sizin kendi davranışlarınız hakkındaki inanç ve duygularınızla ilgilidir. Lütfen her cümleyi ayrı ayrı dikkatle okuyup, bunlara ne kadar katıldığınızı belirleyin. Her tutuma ilişkin kendi katılma derecenizi, yandaki cevap bölümündeki sayılardan birinin üzerine çarpı (X) işareti koyarak belirleyiniz

1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Biraz Katılmıyorum
3. Biraz Katılmıyorum 5. Katılıyorum 6. Kesinlikle Katılıyorum

1. Bir fikri çok farklı yollarla ifade edebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
2. Yeni ve alışlagelmişin dışındaki durumlardan kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
3. Sanki hiç karar veremezmişim gibi hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
4. Çözumsuz gibi görünen problemlere karşı işe yarar çözümler bulabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
5. Nasıl davranacağıma karar verirken pek fazla seçeneğim yoktur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
6. Problemlere karşı yaratıcı çözümler üretmeye istekliyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7. Karşılaştığım herhangi bir durumda, duruma uygun davranabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
8. Davranışlarım verdiğim bilinçli kararların sonucudur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
9. Herhangi bir durum karşısında, çok farklı davranış seçeneklerine sahibim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
10. Bilgilerimi gerçek yaşamda kullanmakta zorluk çekerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
11. Bir problemle uğraşırken, farklı seçenekleri dinlemeyeve gözden geçirmeye istekliyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
12. Farklı davranış biçimlerini deneyecek kadar öz güvenliyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)

EK 4 :İzinler

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Personel Genel Müdürlüğü

Sayı: B.03.0.PER.0.00.00.03/66190

31/12/2008

Konu: Okan AYDIN

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulunun 26/11/2008 tarihli ve 1450 sayılı yazısı ile Ankara 2. Aile Mahkemesi emrinde sosyal çalışmacı kadrosunda görev yapan ve Üniversitelerinde yüksek lisans eğitimine devam eden (100720) Okan AYDIN'ın, "Boşanma Sürecindeki Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünceleri ve Çocukların Boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasıyla ilgili ölçme araçlarını 01/01/2009-01/06/2009 tarihleri arasında uygulayabilmesi için gerekli izin verilmesi talebinde bulunulmuştur.

İlgilinin yüksek lisans eğitimi kapsamında teziyle ilgili ölçme araçlarını uygulayabilmesi için izin verilip verilemeyeceğinin Ankara Aile Mahkemeleri Hakimlerince değerlendirilmesi hususunda,

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Mustafa Kemal ÖZCELİK
Hakim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Kaleme

02.01.2009

EK 11

Vekâletler Cad. No:6 Bakanlık Kat:06659 ANKARA

Telefon: (0312) 414 63 20 / 63 21 Faks: (0312) 425 40 66

E-posta: pgm@adalet.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için arınabir

Süha GÜLTEKİN ADAY Sel.
Nurgün GÖKTINTAS. Sube Müd.

Elektronik egi: www.adalet.gov.tr

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli iznin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

OLUR
12.04.2019

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli iznin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

*Faziletli aile,
hakkında aygındır
18/04/2019
194005*

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli iznin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

12.04/2019
Hakim
12

Mahteriyet .1 kelise
3.12 kat etme k
kaydıyla yapılır.

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli iznin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli iznin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

*İşin verildiği
kayın yapıldı
H.10/3/2019
H.06.2019*

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli iznin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

*İlgili yazıya
13.01.2019*

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

[Signature]

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli izin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

Uygunlu
H. 28879
12.4.2019

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli izin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

K.
İstanbul Anadolu 1. Aile Mahkemesi'nde
görevli Sosyal Hizmet Uzmanı Seda ORAL
çalışmamda sos. olmak sure. yönlendirilen dosyalarda
bilgi formunu kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez
çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile doldurularak
sadece mahkeme başkanına teslim edilmelidir.
12.11.2019
Hakim 3328
H. Arslan

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli izin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli izin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

OLUK
12.04.2019

08/04/2019

İSTANBUL ANADOLU 1.....23. AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

İlgi:B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazı

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. İlgili Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm 'Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi' konulu yüksek lisans tez çalışmamda mahkeme tarafından sosyal çalışma görevlilerine, Sosyal İnceleme Raporu için yönlendirilen dosyalardaki anne ve babalara Empatik Eğilim Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu (Kişiyi tanımlayan herhangi bir kimlik bilgisi belirtilmeksizin ve sadece tez çalışması kapsamında kullanılmak koşulu ile) doldurmaları planlanmaktadır. Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısında bu konunun Mahkeme Hakimleri'nin takdirinde olduğu belirtilmiştir. Çalışmam kapsamında gereken bilgilere ulaşabilmem konusunda gerekli izin tarafıma verilmesini saygılarımla arz ederim.

Ek: Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün B.03.0.PER.0.00.00.03/66190 sayı ve 31.12.2008 tarihli yazısı

Sosyal Hizmet Uzmanı
Seda ORAL
194005

EK 4 :Etik Kurul Kararı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Seda Oral

Doğum Yeri ve Tarihi: 01.09.1993 / Samsun

E- mail: seddaoral@hotmail.com

Eğitim Bilgileri

Lise :Samsun Cumhuriyet Anadolu Lisesi

Lisans: Selçuk Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Psikoloji